

SCHRIFTUUR, HOUDENDE TWEE MIDDELEN VAN CASSATIE

zaaknummer: 25/01125

In de zaak tegen

verzoeker	Willem Christiaan ENGEL
geboortedatum	■■■■■■■■■■
adres	■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■
postcode/woonplaats	■■■■■■ Rotterdam

Bestreden uitspraak

instantie	gerechtshof Den Haag
datum uitspraak	26 maart 2025
parketnummer	22-000293-23

Middel 1

Het recht is geschonden en/of naleving is verzuimd van op straffe van nietigheid in acht te nemen vormvoorschriften, doordat het hof op onjuiste, althans onbegrijpelijke en/of ontoereikend gemotiveerde gronden heeft geoordeeld dat verzoekers tweet een oproep bevat en/of aanspoort tot het overtreden van ‘gebods- en verbodsbepalingen bij of krachtens de Wet Publieke Gezondheid’ en/of van diverse coronamaatregelen die waren opgenomen in de Tijdelijke wet maatregelen covid-19, ‘zoals het dragen van een mondkapje, het houden van anderhalve meter afstand, groepsbeheersing etc.’ en/of dat de inhoud van de bewoordingen van verzoekers tweet ruimte laat ‘voor maar één uitleg’, namelijk het aansporen van derden om andere mensen (onder de 70 en zonder gezondheidsklachten) doelbewust te infecteren met het coronavirus.

Toelichting

1. Het hof heeft ten laste van verzoeker bewezen verklaard, voor zover voor dit middel van belang, dat hij

‘(...) in de periode van 26 juni 2020 tot en met 16 november 2021 in Nederland (...) middels geschrift (*uitlating 2*), heeft opgeruid tot enig strafbaar feit, door

uitlating 2

op 16 november 2021 op de (algemeen toegankelijke) website www.twitter.nl de volgende tekst te plaatsen:

- **“QUOTE: “Weet iemand nog een adresje waar ik mijn boosterinfectie kan halen.”** Het is je plicht, nu vast staat dat de prikjes compleet mislukt zijn te zorgen voor zoveel mogelijk infecties. Bij het jongere segment (onder de 70) zonder gezondheidsklachten. Dat is naastenliefde.”

2. Het hof heeft deze bewezenverklaring doen steunen op de volgende bewijsmiddelen:

Ten aanzien van uitlatingen 2 en 4

1. De verklaring van de getuige Jeroen Sebastiaan Pols.

Deze getuige heeft ter terechtzitting in eerste aanleg van 30 september 2022 verklaard - zakelijk weergegeven -:

Willem Engel doet de uitlatingen vanuit Viruswaarheid. De juridische kerngroep van Viruswaarheid bestaat uit zo'n 10 vrijwillige juristen. In de juridische kerngroep worden voorgenomen uitlatingen door Willem Engel/Viruswaarheid besproken. De juridische kerngroep komt in ieder geval één keer per week digitaal samen. Willem Engel geeft leiding aan de juridische kerngroep en is altijd aanwezig bij de bijeenkomsten. De uitlatingen op de tenlastelegging zijn van te voren besproken in de juridische kerngroep.

2. Een proces-verbaal van verhoor van de verdachte van de raadkamer (gevangenhouding) d.d. '29 maart 2022 bij de rechtbank Rotterdam, inhoudende de verklaring van de verdachte:

We zijn het inderdaad niet eens met het gevoerde beleid. Wij voeren acties en dat is wat wij doen.

Ten aanzien van uitlating 2

3. Een proces-verbaal van bevindingen d.d. 9 maart 2022 van de Politie Eenheid Rotterdam met documentcode 2202201120.AMB (blz. 55 e.v. van het onderzoek Kodiak). Dit proces-verbaal houdt onder meer in:

Als relaas - zakelijk weergegeven - van de betreffende opsporingsambtenaar:

Op 9 maart 2022 stelde ik middels open bronnen een onderzoek in naar de Twitteraccounts van Willem Engel.

Uit onderzoek door de afdeling OSINT bleek dat Willem Engel uit eigen naam gebruik maakt van twee Twitteraccounts namelijk:

- 1) @dancalegria geregistreerd in mei 2010.
- 2) @willem_engel geregistreerd in juli 2020.

4. Een proces-verbaal van bevindingen d.d. 17 maart 2022 van de Politie Eenheid Rotterdam met documentcode 2203171433.AMB (blz. 192 e.v. van het onderzoek Kodiak). Dit proces-verbaal houdt onder meer in:

als relaas - zakelijk weergegeven - van de betreffende opsporingsambtenaar:

Middels open bronnen werd onderzoek gedaan naar de door de verdachte W.C. Engel verspreide berichten.

Uit onderzoek bleek dat de database van web.archive.org niet beschikte over een momentopname van het Twitter-account @dancalegria op 16 oktober 2021. Wel bleek dat de database van web.archive.org beschikte over een momentopname van 14 oktober 2021 om 22:38 uur. Hieruit bleek dat de gebruiker op 14 oktober 2021 om 22:38 uur 10.700 volgers had.

Op 29-10-2021 plaatste Willem Engel op zijn persoonlijke Facebookpagina een bericht, waarin onder andere de volgende tekst voorkwam: “Zowel fysiek als digitaal breekt er een nieuwe fase van onze strijd aan, nog steeds met liefde en geduld, maar ook met weerstand, verzet en guerilla acties: Houd moed houd stand. Deze strijd zullen wij winnen.”

Tweet 16 november 2021

Door de afdeling Osint werd een onderzoek ingesteld naar de op het account @dancalegria geplaatste bericht:

Willem Engel@dancalegria • Nov 16

QUOTE: “Weet iemand nog een adresje waar ik mijn boosterinfectie kan halen”

Het is je plicht, nu vast staat dat de prikjes compleet mislukt zijn te zorgen voor zoveel mogelijk infecties. Bij het jongere segment (onder de 70) zonder gezondheidsklachten. Dat is naastenliefde.

Door de Osint rapporteur werd gezien dat de Tweet was geplaatst op 16-11-2021 en dat deze volgens de momentopname (cachegeheugen 6-12-2021) 55 keer gedeeld was als retweet, door 159 Twitter-gebruikers leuk gevonden was en er 77 reacties geplaatst waren op het bericht.

5. De verklaring van de verdachte.

De verdachte heeft ter terechtzitting in hoger beroep van 12 maart 2025 verklaard - zakelijk weergegeven -:

De tweet: **“QUOTE: “Weet iemand nog een adresje waar ik mijn boosterinfectie kan halen.” Het is je plicht, nu vast staat dat de prikjes compleet mislukt zijn te zorgen voor zoveel mogelijk infecties. Bij het jongere segment (onder de 70) zonder gezondheidsklachten. Dat is naastenliefde”**, heb ik op 16 november 2021 op mijn twitteraccount geplaatst. Ik heb hiermee bedoeld te zeggen dat het je plicht is te zorgen voor groepsimmunitet. Het woord ‘boosterinfectie’ komt voort uit coronafeestjes die toen veel werden gehouden; daar gaat de quote ook over. Met het woord ‘je’ bedoel ik een groep aan te spreken.’

3. Verzoeker heeft blijkens zijn pleitnota ter terechtzitting van 12 maart 2025 onder meer naar voren gebracht (zie pleitnota ten behoeve van de zitting van 12 en 13 maart 2025, p. 12):

‘Met het gevaar in herhaling te vallen loop ik nog een keer door alle veranderingen die het OM aanbracht in de uitingen die door mij werden gedaan, en die dus in vervormde uitvoering in de ten laste legging zijn gekomen.

(...)

op 16 november 2021: - *“Weet iemand nog een adresje waar ik mijn boosterinfectie kan halen. Het is je plicht, nu vast staat dat de prikjes compleet mislukt zijn te zorgen voor zoveel mogelijk infecties. Bij het jongere segment (onder de 70) zonder gezondheidsklachten. Dat is naastenliefde.”*

Het weglaten van het woord QUOTE aan het begin van de tweet en het verplaatsen van het tweede aanhalingsteken, dat origineel na het woord halen stond. De relevantie is evident. Ik citeerde iemand namelijk de uitspraak “weet iemand nog een adresje waar ik mijn boosterinfectie kan halen” het daaropvolgende is mijn commentaar op die uitspraak. Dat maakt een wezenlijk verschil.’

4. Alsook, tijdens de zitting van 12 maart 2025 (zie pleitnota ten behoeve van de zitting van 12 en 13 maart 2025, p. 36):

“Dit is een tweet die is geplaatst op 16 november 2021. Vooropgesteld wordt dat in de tenlastelegging een deel van deze uitlating, zoals die door de verdachte openbaar is gemaakt, ontbreekt. Dat betreft de tekst ‘QUOTE:’ voorafgaand aan de uitlating. Ook staat in de originele tweet een aanhalingsteken achter het woord ‘halen’ die in de tenlastelegging ontbreekt. In de tweet is dus in de eerste zin iemand anders aan het woord en niet de verdachte. De verdachte heeft op de zitting - met dit in het achterhoofd - de uitlating zo uitgelegd dat hij in het vervolg van de tweet aan derden alleen de suggestie heeft gedaan om zichzelf met het coronavirus te infecteren. De plicht tot infecteren die dan in de uitlating terugkomt roept volgens de verdachte dus niet op tot infecteren van anderen. Deze uitleg van de uitlating is niet onaannemelijk tegen de achtergrond van de letterlijke tekst in het twitterbericht. Anders dan de officier van justitie heeft betoogd kan deze uitlating daarom niet worden gezien als oproep tot (bedreiging met) zware mishandeling van anderen.

Evenmin kan de uitlating worden gelezen als oproep tot het overtreden van de algemene coronaregels. Die overtredingen zijn zodanig verwijderd van de inhoud van de oproep dat het opzet van de verdachte op dergelijke overtredingen niet kan worden vastgesteld.”

(D)e meerdere mutaties [worden] wel opgemerkt. Ook wordt helder gezien dat de mutaties een wezenlijke verandering inhouden ten nadele van de verdachte. Tot slot wordt de uiting zoals deze is gedaan, beoordeeld en is de conclusie dat het niet is vast te stellen dat het om het aanzetten tot een strafbaar feit gaat. Ook hier is het heel bijzonder dat het OM wel het bewijs vervalst, maar niet wil onderbouwen waarom het dan strafbaar zou zijn.’

5. En ter zitting van 22 mei 2024 (pleitnota ‘preliminair’, blad 3 en 4):

‘- de uiting van 17 november 2021 op twitter

door zoals toegegeven door het OM te knippen en plakken in deze uiting is gepoogd een oproep te maken van een reactie op een suggestieve vraag van iemand anders mijn commentaar was een epidemiologische juiste duiding, namelijk dat bij omicron de infectie een veel betere bescherming biedt dan een injectie. Dat het OM niks snapt van gezondheid en epidemiologie is nog te begrijpen, maar ter verduidelijking, een infectie is niet iets dat je bij anderen kan doen. Als je geen klachten hebt ben je niet besmettelijk, asymptomatische overdracht is een verzinzel en wetenschappelijke kolder. Daarnaast waren zoals nu duidelijk zowel de mondkapjes, als de testen, als het verbod op contact als de anderhalve meter als de QR code allemaal gedragsexperimenten en hadden niks te maken met gezondheid maar met de druk om zich te laten injecteren.’

6. Het hof heeft aan het bewijs van ‘uitlating 2’ de volgende overwegingen gewijd:

‘Oordeel van het hof over de uitlatingen van de verdachte

Alvorens te komen tot een beoordeling van het standpunt van de verdediging, zal het hof eerst een juridisch kader schetsen. Vervolgens zal het hof ingaan op de context waarin de ten laste gelegde uitlatingen dienen te worden gezien. Aansluitend zal per uitlating worden beoordeeld

of sprake is van het oproepen tot een strafbaar feit en de vraag of het opzet van de verdachte daarop was gericht. Waar nodig zal worden ingegaan op gevoerde verweren.

Juridisch kader opruiing

Bij de beoordeling of de door een verdachte gedane uitingen aansporen tot enig strafbaar feit en dus ‘opruiend’ zijn in de zin van artikel 131 van het Wetboek van Strafrecht (hierna: Sr), komt betekenis toe aan de inhoud en de strekking van de gedane uitingen in hun onderlinge samenhang bezien, alsmede de context waarin deze uitingen aan het publiek zijn geopenbaard (vgl. Hoge Raad 15 december 2020, ECLI:NL:HR:2020:2020).

Niet is uitgesloten dat ook een indirecte aansporing tot enig strafbaar feit kan worden aangemerkt als opruiing (vgl. Hoge Raad 24 maart 2020, ECLI:NL:HR:2020:447).

In het begrip ‘opruiing’ als bedoeld in artikel 131, eerste lid, Sr ligt opzet besloten. Voor een bewezenverklaring van opruiing is daarom ten minste vereist dat de verdachte bewust de aanmerkelijke kans heeft aanvaard dat zijn uitingen derden aansporen tot strafbaar gedrag of tot gewelddadig optreden tegen het openbaar gezag (vgl. Hoge Raad 5 november 2024, ECLI:NL:HR:2024:1573).

Het hof overweegt met de rechtbank dat opruiing een abstract gevaarzettingsdelict is. Het strafbare feit waartoe wordt opgeroepen kan een misdrijf of overtreding zijn en hoeft zich niet daadwerkelijk voor te hebben gedaan. De personen die kennisnemen van de oproep hoeven bovendien niet te weten dat in de oproep een (bepaald) strafbaar feit besloten ligt. Datzelfde geldt voor de persoon die de oproep doet. Ook hoeft het concrete delict waartoe wordt opgeroepen niet te worden benoemd. De oproep tot het strafbare feit kan in algemene termen worden geuit, waarvan het in het maatschappelijk verkeer duidelijk is dat daarmee een strafbare gedraging wordt bedoeld.

Context waarin de uitlatingen zijn gedaan: coronacrisis

Aangezien de context waarin de uitingen van de verdachte aan het publiek zijn geopenbaard van belang kunnen zijn, zal het hof net als de rechtbank

eerst daarbij stilstaan. Het hof baseert die context op feiten of omstandigheden van algemene bekendheid, zoals bedoeld in artikel 339 Sv. Deze feiten of omstandigheden zijn door de procespartijen ook niet betwist.

Ten tijde van het tenlastegelegde was er in Nederland sprake van een crisis. Er was sprake van een pandemie in verband met het coronavirus. Net als de rechtbank zal het hof een korte tijdlijn schetsen van de voor de tenlastelegging relevante periode. Enerzijds is de context breder dan hier zal worden weergegeven. Anderzijds is voor de bewijsvoering alleen die context relevant die gelet op de pleegdatum onderbouwing kan bieden aan de bewijsbeslissingen.

In januari 2020 is de uitbraak van een nieuw coronavirus in de Chinese stad Wuhan nieuws in Nederland. In Europa zijn de eerste coronabesmettingen. De eerste coronapersconferentie vindt in februari plaats en aangekondigd wordt dat zo nodig maatregelen worden getroffen om verspreiding van het virus tegen te gaan.

Kort daarna, op 27 februari 2020, is de eerste coronabesmetting in Nederland. Op 11 maart 2020 is volgens de Wereldgezondheidsorganisatie sprake van een pandemie, waarna op 12 maart 2020 de eerste coronamaatregelen gaan gelden om het coronavirus te bestrijden, zoals handen wassen, in de elleboog niezen en geen handen meer schudden. Halverwege maart gaat Nederland in gedeeltelijke lockdown en sluiten horeca, scholen en kinderopvang. Gelijktijdig wordt een noodpakket aan maatregelen aangekondigd om banen en inkomens te beschermen. Op 23 maart 2020 is Nederland in een ‘intelligente lockdown’.

In juni 2020 worden bepaalde coronamaatregelen losgelaten, zo worden de horeca en de cultuursector - met beperkingen - geopend. Tegelijkertijd gaan er nieuwe coronamaatregelen gelden, zo wordt het dragen van een niet-medisch mondkapje in het openbaar vervoer verplicht. In de zomer van 2020 leven wij met elkaar in een ‘anderhalve meter samenleving’. In het najaar en de winter van 2020 is er een tweede golf en gaat Nederland wéér in een lockdown, eerst gedeeltelijk en rond de feestdagen in december geheel.

In verband met de oplopende besmettingen wordt eind januari 2021 een avondklok ingevoerd. In de lente van 2021 nemen de besmettingen af en de samenleving gaat voorzichtig weer open. In de herfst van 2021 laait het virus weer op. De avondlockdown wordt ingesteld. In december 2021 zijn er grote zorgen om de nieuwe variant van het coronavirus: Omikron. In de decembermaand van 2021 gaat Nederland weer in lockdown (<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-tijdlijn>, geraadpleegd op 18 maart 2025).

Door het stijgend aantal COVID-patiënten in ziekenhuizen, liep de druk op de zorg enorm op. De ziekenhuizen kampten door de hoge werkdruk en besmettingen onder het personeel ook nog eens met een hoog ziekteverzuim. Ook waren er grote zorgen over het aantal beschikbare bedden op de intensive care-afdelingen van de ziekenhuizen en de gevolgen van de mede in verband daarmee uitgestelde zorg voor andere patiënten. De druk op de gezondheidszorg en de grote zorgen daarover speelden een belangrijke rol gedurende de pandemie.

Het voorgaande laat zien dat Nederland een ongekende periode doormaakte. De pandemie creëerde in Nederland angst en onzekerheid over het verloop van het coronavirus en de gevolgen daarvan. In een relatief korte periode zijn in Nederland (en overigens ook in een groot aantal andere landen) veel beperkende maatregelen door de overheid getroffen, waarbij steeds een balans moest worden gezocht tussen verschillende belangen. De verplichting van de overheid om de gezondheid van burgers te beschermen conflicteerde met vrijheden van diezelfde burgers.

Beoordeling van de tenlastegelegde uitlatingen

De verdachte heeft in de periode van 19 juni 2020 tot en met 16 november 2021 op verschillende momenten de zes in de tenlastelegging opgenomen uitlatingen gedaan op het internet. Hij deed dat in filmpjes en/of in tekstberichten.

Voordat de uitlatingen door/voor de verdachte op Twitter of Facebook openbaar werden gemaakt werden deze besproken met een juridische kerngroep bestaande uit zo'n tien juristen. De kerngroep kwam in ieder

geval één keer per week digitaal samen. De verdachte gaf leiding aan de kerngroep en was altijd aanwezig bij de bijeenkomsten. Uit deze vaststellingen wordt afgeleid dat de inhoud van de uitlatingen door de verdachte goed is overdacht en de bewoordingen bewust zijn gekozen.

Van opruien tot gewelddadig optreden tegen het openbaar gezag (zoals ten laste is gelegd op basis van artikel 131 Sr) is in de onderhavige strafzaak geen sprake; daarover zijn alle procespartijen het eens. Daarvan wordt de verdachte vrijgesproken.

Het hof zal hierna per uitlating wel ingaan op de vraag of het aanspoorde tot enig (ander) strafbaar feit. Dat is namelijk de strafrechtelijke vraag die in deze zaak aan de orde is. Niet elke oproep die (voor de overheid) onwelgevallig is, is ook meteen strafbaar; alleen die uitingen die oproepen tot (het plegen van) een strafbaar feit, zijn strafbaar. Dat is de grens die wetgever met reden heeft getrokken. Daarom moet het hof zorgvuldig beoordelen of een bepaalde uitlating aanspoort tot overtreding van een delictsomschrijving, zoals die in de wet (of eventueel in andere regelgeving) is neergelegd.

(...)

Uitlating 2: op 16 november 2021.

“QUOTE: “Weet iemand nog een adresje waar ik mijn boosterinfectie kan halen.” Het is je plicht, nu vast staat dat de prikjes compleet mislukt zijn te zorgen voor zoveel mogelijk infecties. Bij het jongere segment (onder de 70) zonder gezondheidsklachten. Dat is naastenliefde.”

Dit is een tweet die op 16 november 2021 op het account van de verdachte is geplaatst. Deze tweet bevat een oproep, namelijk om te zorgen voor zoveel mogelijk infecties en wel bij het jongere segment (onder de 70) zonder gezondheidsklachten. De inhoud van deze bewoordingen laat volgens het hof ruimte voor maar één uitleg: het aansporen van derden om andere mensen (onder de 70 en zonder gezondheidsklachten) doelbewust te infecteren met het coronavirus. Daarbij heeft het hof de combinatie van woorden, ‘het is je plicht’, ‘te zorgen voor zoveel mogelijk infecties’ en ‘bij het jongere segment’ in aanmerking genomen, waarbij

met name het woordje ‘bij’ in het laatste citaat doorslaggevend is voor de conclusie dat het om het infecteren van anderen gaat. Die strekking van de uitlating past ook bij het doel van de door de verdachte als zodanig benoemde ‘plicht’, namelijk het zorgen voor zoveel mogelijk infecties en het daarmee uiteindelijk bereiken van groepsimmunititeit (hoe meer mensen immuun zijn voor een bepaalde ziekte, hoe kleiner de kans op verspreiding), kennelijk ongeacht de mogelijke gevolgen van die (van het overheidsbeleid afwijkende) ‘aanpak’ voor bijvoorbeeld de druk op de gezondheidszorg.

De “QUOTE” die door de verdachte wordt aangehaald had naar zijn zeggen betrekking op zogenaamde coronafeestjes. Dat was in die tijd een algemeen bekend fenomeen, waarbij groepen mensen samenkwamen om te feesten zonder daarbij de geldende coronamaatregelen in acht te nemen, met als risico (of als doel) dat die mensen met het coronavirus besmet raakten.

Volgens de verdachte was deze uitlating slechts bedoeld als een suggestie aan derden om alleen zichzelf met het coronavirus te infecteren. Die lezing acht het hof, met in achtneming van het voorgaande, onaannemelijk.

Deze uiting spoort naar het oordeel van het hof aan tot het overtreden van gebods- en verbodsbepalingen bij of krachtens de Wet Publieke Gezondheid, in het bijzonder ook van diverse coronamaatregelen die waren opgenomen in de ‘Tijdelijke wet maatregelen covid-19’, zoals het dragen van een mondkapje, het houden van anderhalve meter afstand, groepsbeheersing etc. Het overtreden van deze bepalingen en/of maatregelen was strafbaar gesteld in artikel 68bis van de Wet Publieke Gezondheid. De bepalingen en maatregelen in kwestie waren erop gericht om besmetting en verdere verspreiding van het coronavirus te voorkomen, terwijl de oproep van de verdachte er juist op was gericht om zoveel mogelijk besmettingen te veroorzaken bij anderen (al dan niet met instemming).

Of de oproep ook het beoogde effect (zoveel mogelijk infecties) in praktische en wetenschappelijke zin had kunnen hebben, is overigens niet relevant voor de vraag of sprake is van opruiing.

Naar het oordeel van het hof heeft de verdachte er minst genomen voorwaardelijk opzet op gehad dat derden (al dan niet indirect) werden aangespoord tot overtreding van deze bepalingen en/of maatregelen. Gelet op de (kennelijk bewust) gekozen bewoordingen van zijn oproep kan het in de context van die tijd niet anders dan dat de verdachte zich niet alleen bewust was van alle maatregelen ter voorkoming van verspreiding van het coronavirus, maar ook van de aanmerkelijke kans dat degenen die gehoor gaven aan zijn oproep in hun pogingen om zoveel mogelijk anderen te besmetten met het coronavirus zich daarbij niets gelegen zouden laten liggen aan die maatregelen (en zich ten gevolge daarvan schuldig zouden maken aan een strafbare overtreding van - kort gezegd - de coronaregels). Het hof betreft hierbij de dwingende bewoordingen van de uitlating, tegen de achtergrond van de hierboven beschreven coronafeestjes en -crisis, maar ook de omstandigheid dat de verdachte zijn oproep – kennelijk met de eerdergenoemde coronafeestjes in het achterhoofd – heeft gedeeld met een grote groep voor hem (grotendeels) onbekende derden.

De omstandigheid dat de verdachte zich voordat hij zijn uitlatingen deed (onjuist) heeft laten adviseren door zijn ‘juridische kerngroep’ staat, gelet op de in de gegeven context gebezigde bewoordingen, niet aan het aannemen van voorwaardelijk opzet in de weg.

Het hof verwerpt in zoverre het verweer van de verdachte.

Het hof acht wettig en overtuigend bewezen dat de verdachte zich met uitlating 2 schuldig heeft gemaakt aan opruiing.’

Eerste deelklacht

7. ‘s Hofs oordeel, dat verzoekers tweet een oproep bevat c.q. aanspoort tot het overtreden van ‘gebods- en verbodsbepalingen bij of krachtens de Wet Publieke Gezondheid’ en/of van diverse coronamaatregelen die waren opgenomen in de Tijdelijke wet maatregelen covid-19, ‘zoals het dragen van een mondkapje, het houden van anderhalve meter afstand, groepsbeheersing etc.’, getuigt van een onjuiste rechtsopvatting en/of is onbegrijpelijk en/of niet toereikend gemotiveerd.

8. Fokkens stelt ten aanzien van artikel 131 Sr:

‘Tot iets opruien zal nu allereerst betekenen: iemand tot iets (ongeoorloofds) trachten te brengen. Deze betekenis moet echter worden beperkt in zoverre als niet elke poging om iemand tot iets te brengen opruiing kan heten, maar daarbij onderscheid moet worden in acht genomen naar gelang van de gebezigde middelen.

(...)

De eis van het bij name aanwijzen van het strafbare feit zou trouwens nog niet realiseren wat men verlangt. Vele strafbare feiten hebben toch in ons wetboek een technische benaming; bijvoorbeeld afpersing. Opruiing nu tot dit misdrijf, enkel aangewezen bij zijn naam, zal het strafbare feit dat gewenst wordt onvoldoende aan het publiek aanduiden. Men zou dus verder moeten gaan, en eisen het noemen van het misdrijf, in casu door geweld of bedreiging met geweld iemand dwingen tot afgifte van iets. Redelijkerwijze kan men (...) niet meer eisen dan een herkenbare omschrijving van het materiële feit dat voor het misdrijf nodig is, of het noemen van de naam waaraan het misdrijf gekend kan worden.

Het misdrijf wordt derhalve gevormd door het opruien tot iets dat in de voorstelling die er van gegeven wordt als een concreet (strafbaar) feit herkend kan worden, of, zoals de rechtbank te Haarlem het uitdrukt: een bepaald aangewezen, voor uitvoering vatbare daad of handeling die, zo zij uitgevoerd wordt, een strafbaar feit zou opleveren.’

Vgl. J.W. Fokkens, in: Noyon Langemeijer Remmelink, artikel 131 Sr, aant. 1

9. Verzoekers uiting komt er in de kern op neer dat de geadresseerde moet ‘zorgen voor zoveel mogelijk infecties’. Over de wijze waarop dat zou moeten gebeuren, bevat de uiting geen enkele indicatie.
10. Dat aldus is opgeruid tot iets dat in de voorstelling die er van gegeven wordt als een concreet strafbaar feit herkend kan worden, heeft het hof uit de bewijsmiddelen niet kunnen afleiden.

11. Het oordeel, dat de uiting aanspoort tot het overtreden van ‘gebods- en verbodsbepalingen bij of krachtens de Wet Publieke Gezondheid’ onderstreept dat het hof in verzoekers uiting niet een herkenbare omschrijving heeft herkend van het materiële feit dat voor het strafbare feit nodig is, nu aldus het hof immers niet heeft geconcretiseerd om welke feit of welke feiten het zou gaan.
12. Dat het hof in verband hiermee heeft geoordeeld dat verzoeker met zijn uiting heeft aangespoord tot het overtreden ‘in het bijzonder ook van diverse coronamaatregelen die waren opgenomen in de ‘Tijdelijke wet maatregelen covid-19’, zoals het dragen van een mondkapje, het houden van anderhalve meter afstand, groepsbeheersing etc.’, is zonder nadere motivering, welke ontbreekt, niet begrijpelijk.
13. In verband met deze overweging is op de eerste plaats van belang het Besluit van 24 september 2021, houdende wijziging van het Tijdelijk besluit veilige afstand in verband met het vaststellen van de veilige afstand op nul meter (Stb. 2021, 440), dat met ingang van 25 september 2021 in werking trad en op 16 november 2021, de datum waarop volgens de bewezenverklaring verzoeker zijn uiting deed, van kracht was. Dit besluit bepaalde dat in artikel 1 van het Tijdelijk besluit veilige afstand ‘anderhalve’ wordt vervangen door ‘nul’. De nota van toelichting op dit besluit vermeldt onder meer:

‘Met dit besluit wordt de veilige afstand, bedoeld in hoofdstuk Va van de Wet publieke gezondheid (Wpg), vastgesteld op nul meter (nihil). Daarmee geldt op grond van artikel 58f Wpg dat iedereen die zich buiten een woning ophoudt geen afstand meer hoeft te houden tot andere personen.

(...)

Het oordeel is dat het vaststellen van de veilige afstand op nihil mogelijk is. Dit oordeel wordt, wat betreft de huidige epidemiologische situatie, gebaseerd op de reactie van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) van 13 september 2021 op dit voorgenomen besluit en het advies van 13 september 2021 naar aanleiding van de 126e bijeenkomst van het Outbreak Management Team (OMT).

(...)

De inzet van coronatoegangsbewijzen beperkt naar verwachting een mogelijk aanzienlijke opleving van het virus in de komende winter. Volgens het OMT leveren coronatoegangsbewijzen een belangrijke bijdrage aan het reduceren van het risico op besmetting tijdens evenementen.

(...)

De veilige afstand van anderhalve meter was ingegeven door de constatering dat virusdeeltjes die verspreid worden door bijvoorbeeld niezen of hoesten zelden verder komen dan anderhalve meter. Door afstand te houden kan het contact met een grotere hoeveelheid van het virus worden beperkt en wordt de kans op overdracht van het virus tussen personen verkleind. De veilige afstand van anderhalve meter is dan ook van groot belang om de verspreiding van het virus tegen te gaan. Factoren die daarbij een rol spelen, zijn het aantal besmettelijke personen (incidentie), de kans op overdracht van het virus aan anderen (wordt mede beïnvloed door varianten van het virus) en de gevolgen van overdracht van het virus voor degene op wie het wordt overgedragen (beschermingsgraad). De veilige afstand van anderhalve meter maakte daarom al in een vroeg stadium onderdeel uit van de basismaatregelen. Aangezien de anderhalvemeterafstandsnorm zeer ingrijpend is in de persoonlijke levenssfeer en bewegingsvrijheid van burgers is het afschalen van deze maatregel aangewezen wanneer dit mogelijk is. Dat is wettelijk verankerd in artikel 58f, zesde lid, Wpg. Er is hierbij geen mogelijkheid om te differentiëren tussen het Europees deel van Nederland en Caribisch Nederland. Door de hoge immuniteit is een groot deel van de Nederlandse bevolking goed beschermd tegen (ernstige) ziekte door covid-19. Hierdoor is de verwachte totale resterende druk op de zorg door covid-19 in Nederland nu relatief beperkt ten opzichte van voorheen. Het vaststellen van de veilige afstand op nul meter kan leiden tot een toename in infecties. Hierbij kunnen (...) met name personen die niet (volledig) zijn gevaccineerd gezondheidsrisico's oplopen.

(...)

Bij het vervallen van de anderhalvemeterafstandsnorm zullen de meeste beperkingen die samenhangen met de veilige afstand van anderhalve meter in de Trm vervallen. Dit geldt voor de algemene voorwaarden voor openstelling van locaties, zoals het scheiden van stromen van publiek, de registratieplicht en de gezondheidscheck voor plekken waar geen gebruik gemaakt wordt van coronatoegangsbewijzen. Daarnaast vervallen de bezoekersnormen in geplaceerde- en doorstroomsettings voor locaties en evenementen. Ook vervalt de registratieverplichting en gezondheidscheck voor locaties voor sportbeoefening, kunst- en cultuurbeoefening en bij contactberoepen.

In de Trm blijven maatregelen bestaan, in het bijzonder:

- het treffen van hygiënemaatregelen in publieke plaatsen;
- de plicht tot het dragen van mondkapjes in het openbaar vervoer en ander bedrijfsmatig personenvervoer, en op luchthavens (na de security check).
- de gezondheidscheck bij aankomst van het publiek, en verzoek om registratie van gegevens ten behoeve van bron- en contactonderzoek;
- sluitingstijden voor de horeca en beperkingen evenementen (geen nachthoreca of ongeplaceerde evenementen tussen 00:00 en 06:00);
- de brede inzet van coronatoegangsbewijzen (behoudens uitzonderingen) voor bezoekers vanaf 13 jaar bij openstelling van de horeca, het toestaan van evenementen inclusief sport (professionele sportwedstrijden en topcompetities), de reguliere exploitatie van locaties die vallen onder het evenementenbegrip en de vertoning van kunst- en cultuur.
- ventilatienormen voor horecalokaliteiten; en
- test- en quarantaineverplichtingen voor inreizigers.’

Vgl. Stb. 2021, 440, p. 3, 7, 10, 13 en 14

14. Hieruit blijkt dat het houden van anderhalve meter afstand ten tijde van verzoekers uiting geen strafbaar feit was, het dragen van mondkapjes slechts verplicht was in het openbaar vervoer, ander bedrijfsmatig personenvervoer en op luchthavens, locaties voor het publiek waren opengesteld (waaronder de horeca, tot middernacht) en het scheiden van stromen van publiek en bezoekersnormen in geplaceerde- en

doorstroomsettings voor locaties en evenementen waren komen te vervallen.

15. Hieruit blijkt ook dat zogenaamde coronafeestjes ‘in die tijd’ (ofwel: de datum van ‘uitlating 2’) niet een fenomeen waren zoals het hof zich die voorstelde, erop neerkomend dat daarbij groepen mensen samenkwamen ‘zonder daarbij de geldende coronamaatregelen in acht te nemen’.
16. In dit licht is – zonder nadere motivering, die ontbreekt – onbegrijpelijk ‘s hofs oordeel dat verzoeker heeft aangespoord tot het overtreden van ‘in het bijzonder ook (...) diverse coronamaatregelen die waren opgenomen in de “Tijdelijke wet maatregelen covid-19”, zoals het dragen van een mondkapje, het houden van anderhalve meter afstand, groepsbeheersing etc’. Dit betroffen ten tijde van verzoekers uiting immers in het algemeen (op enkele uitzonderingen na wat betreft het dragen van mondkapjes) geen strafbare feiten.
17. Het (impliciete) oordeel van het hof, dat intentionele (zelf)infectie het begaan van de destijds strafbaar gestelde gedragingen impliceert, is hoe dan ook zonder nadere motivering onbegrijpelijk.
18. Door het vervallen van tegen verspreiding van het coronavirus gerichte strafbare feiten is voorts onbegrijpelijk en behoefde nadere motivering ‘s hofs oordeel waarom verzoekers opzet (voorwaardelijk) was gericht op het begaan van de (door het hof generiek aangeduide) strafbare feiten, alsook waarom verzoeker de aanmerkelijke kans heeft aanvaard dat degenen die gehoor zouden geven aan zijn oproep in hun pogingen om zoveel mogelijk anderen te besmetten met het coronavirus zich daarbij niets gelegen zouden laten liggen aan de ‘coronamaatregelen’ c.q. ‘coronaregels.’ Volgens de toelichting op het Besluit van 24 september 2021 was, door de hoge immuniteit, immers een groot deel van de Nederlandse bevolking ‘goed beschermd tegen (ernstige) ziekte door covid-19’.
19. In het licht van dat laatste is zonder nadere motivering ook onbegrijpelijk dat het hof in zijn oordeel heeft betrokken dat de (door het hof zelf vastgestelde) strekking van verzoekers uitlating past bij het zorgen voor zoveel mogelijk infecties en het daarmee uiteindelijk bereiken van groepsimmunitet (‘hoe meer mensen immuun zijn voor een bepaalde

ziekte, hoe kleiner de kans op verspreiding’, aldus het hof). Die hoge immuniteit was immers volgens de ministers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Justitie en Veiligheid en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ten tijde van die uitlating al bereikt en had toen reeds geleid tot een goede bescherming van de Nederlandse bevolking.

20. Voorts is onbegrijpelijk en/of niet toereikend gemotiveerd ‘s hofs oordeel dat de ‘aanpak’, die verzoeker volgens het hof met zijn tweet voorstond, afweek van het overheidsbeleid, alsook dat het hof in zijn oordeel heeft betrokken dat in die tijd de reeds besproken ‘zogenaamde coronafeestjes’ een algemeen bekend fenomeen waren.
21. Gelet op al deze omstandigheden kan het arrest niet in stand blijven.

Tweede deelklacht

22. ‘s Hofs oordeel, dat de inhoud van de bewoordingen van verzoekers tweet ruimte laat voor maar één uitleg, namelijk het aansporen van derden om andere mensen (onder de 70 en zonder gezondheidsklachten) doelbewust te infecteren met het coronavirus, is onbegrijpelijk, althans niet toereikend gemotiveerd.
23. Het hof heeft aan zijn oordeel ten grondslag gelegd de combinatie van woorden ‘het is je plicht’, ‘te zorgen voor zoveel mogelijk infecties’ en ‘bij het jongere segment’, alsook de overweging dat ‘met name’ het woordje ‘bij’ in het laatste citaat doorslaggevend is voor de conclusie dat het om het infecteren van anderen gaat.
24. ‘s Hofs oordeel, dat slechts één uitleg van verzoekers uiting mogelijk is, is onbegrijpelijk en/of niet toereikend gemotiveerd. Dat blijkt reeds uit het door verzoeker ter zitting van het hof naar voren gebrachte oordeel van de rechtbank, dat erop neerkomt dat verzoekers uitleg van de uitlating niet onaannemelijk is tegen de achtergrond van de letterlijke tekst daarvan en dat deze uitlating daarom niet kan worden gezien als oproep tot het overtreden van de algemene coronaregels. ‘Die overtredingen zijn zodanig ver verwijderd van de inhoud van de oproep dat het opzet van de verdachte op dergelijke overtredingen niet kan worden vastgesteld’, aldus

de rechtbank. Een rechtstreeks aansporen tot een bepaald strafbaar feit kan in de uiting in ieder geval niet worden gelezen.

25. Voorts heeft het hof ten onrechte niet gereageerd op verzoekers onderbouwde standpunt, dat de uiting slechts ziet op zelfinfectie aangezien men een ander niet *kan* infecteren. (Doch slechts kan *besmetten*.) Artikel 1 Wet publieke gezondheid maakt nota bene expliciet onderscheid tussen deze begrippen:

‘l. besmetting: de aanwezigheid van een vector, reservoir, infectieus of giftig agens of infectieuze of giftige stof op of in een terrein, gebouw, goed of vervoermiddel, waardoor een volksgezondheidsrisico kan ontstaan;

m. infectie: het binnendringen en de ontwikkeling of vermenigvuldiging van een infectieus agens in het lichaam van mensen, waardoor een volksgezondheidsrisico kan ontstaan (...).’

26. In het licht van dit onderscheid is ’s hofs oordeel niet begrijpelijk en ook niet toereikend gemotiveerd.

27. Dat geldt ook gezien het volgende.

28. Vast staat dat verzoekers uiting niet *woordelijk* inhoudt dat de geadresseerde anderen moet infecteren, laat staat zoveel mogelijk anderen. Dat dit de implicatie van verzoekers uiting zou zijn, is gelet op het ten tijde van die uiting geldende inzicht van de ministers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Justitie en Veiligheid en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in de toelichting op het evengenoemde Besluit van 24 september 2021 niet zonder meer begrijpelijk. Nadere toelichting behoeft immers dat – gegeven de hoge immuniteit tegen corona al bereikt was en had geleid tot een goede bescherming van de Nederlandse bevolking – waarom verzoekers uiting erop zou zijn gericht zoveel mogelijk anderen te infecteren. Het hof heeft bij zijn uitleg van verzoekers uiting kortom ten onrechte geen aandacht besteed aan deze context.

29. ‘s Hofs oordeel, dat de uiting ‘het is je plicht (...) te zorgen voor zoveel mogelijk infecties’ slechts duidt op het infecteren van zoveel mogelijk

anderen, is onbegrijpelijk en/of niet toereikend gemotiveerd, nu deze bij uitsluiting zelfinfectie geenszins uitsluit, terwijl enige indicatie in de uiting of haar context die erop zou kunnen duiden dat het juist (louter) gaat om het infecteren van derden, ontbreekt.

30. Dat de aanduiding ‘Bij het jongere segment (onder de 70) zonder gezondheidsklachten’ *met name* doorslaggevend is voor die conclusie, is eveneens onbegrijpelijk en/of niet toereikend gemotiveerd. Immers geeft die toevoeging redelijkerwijs slechts aan – ook in de context van de uiting – dat een infectie bij personen van onder de 70 jaar oud geen gezondheidsklachten veroorzaakt. ‘s Hofs uitleg is gezien deze toevoeging juist te minder begrijpelijk, aangezien de uiting niet opdraagt om slechts personen met een leeftijd van onder de 70 jaar te infecteren en hoe de geadresseerd deze groep zou kunnen onderscheiden van 70-plussers. Het door een ieder kunnen herkennen van dit onderscheid is ook niet een feit van algemene bekendheid.
31. Gezien het vorenstaande is tot slot ook onbegrijpelijk, althans niet toereikend gemotiveerd, ‘s hofs oordeel dat ‘onaannemelijk’ is verzoekers lezing dat zijn uitlating slechts was bedoeld als een suggestie aan derden om alleen zichzelf met het coronavirus te infecteren.
32. Het arrest kan niet in stand blijven.

Middel 2

Het recht is geschonden en/of naleving is verzuimd van op straffe van nietigheid in acht te nemen vormvoorschriften, doordat het hof op onjuiste althans onbegrijpelijke en/of ontoereikend gemotiveerde gronden heeft geoordeeld dat

- ten aanzien van ‘uitlating 2’ sprake is van een geoorloofde beperking van de vrijheid van meningsuiting en het recht op vrijheid van vergadering en/of
- ‘uitlating 4’ ‘bepaald niet’ kan worden opgevat als het oproepen tot een vreedzaam protest en/of
- ‘uitlating 4’ enerzijds ‘bepaald niet’ kan worden opgevat als het oproepen tot een vreedzaam protest, terwijl het hof anderzijds heeft geoordeeld dat de beperking van verzoekers uitoefening van het recht op vrijheid van

vergadering gerechtvaardigd en noodzakelijk was (zodat 's hofs arrest aan innerlijke tegenstrijdigheid lijdt) en/of

- (ten aanzien van 'uitlating 4') verzoeker 'dusdanig laakbaar gedrag heeft vertoond dat daartegen strafrechtelijk optreden geboden was' en/of
- (ten aanzien van 'uitlating 4') de beperking van verzoekers recht op vrije meningsuiting en recht op vrijheid van vergadering 'gerechtvaardigd en noodzakelijk' was en dat tegen 'uitlating 4' strafrechtelijk optreden geboden was'.

Toelichting

1. Het hof heeft ten laste van verzoeker bewezenverklaard dat hij op 16 november 2021 op www.twitter.nl – kort gezegd – 'uitlating 2' heeft geplaatst en op 26 juni 2020, op www.facebook.com een video met – kort gezegd – 'uitlating 4'.

2. 'Uitlating 2' luidt, volgens de bewezenverklaring:

“QUOTE: “Weet iemand nog een adresje waar ik mijn boosterinfectie kan halen.” Het is je plicht, nu vast staat dat de prikjes compleet mislukt zijn te zorgen voor zoveel mogelijk infecties. Bij het jongere segment (onder de 70) zonder gezondheidsklachten. Dat is naastenliefde.”

3. 'Uitlating 4' luidt volgens de bewezenverklaring, onder respectievelijk 'a.' en 'b.':

'De rechter heeft Viruswaanzin verboden om de demonstratie te organiseren. Wij, op persoonlijke titel, zijn zondag op het Malieveld. Ik nodig iedereen uit te komen. Het is ons recht om te demonstreren. Dit mogen wij doen. Daar kan niemand ons bij tegenhouden en we hebben heel veel organisaties achter ons.'

'Dit is ons land en het is afgelopen. Het is afgelopen met deze onzin, wij gaan demonstreren zondag op het Malieveld. Niet namens, Viruswaanzin, wel in de geest van Viruswaanzin, dus ik hoop dat jullie allemaal mee komen. In liefde en geduld. Natuurlijk non violent en non cooperation.'

4. Verzoeker heeft blijkens zijn in hoger beroep overgelegde pleitnota's een juridisch toetsingskader geschetst en in verband daarmee onder meer het volgende aangevoerd (geparafraseerd, zie pleitnota ten behoeve van de zitting van 12 en 13 maart 2025):
 - Het verbieden van een bijeenkomst moet een laatste redmiddel zijn en mag alleen worden overwogen als een minder restrictieve reactie niet het door de autoriteiten nagestreefde doel zou bereiken. Over elk verbod van een demonstratie moet van geval tot geval worden beslist. Om een verbod te rechtvaardigen, moet de staat bewijzen dat eerst is geprobeerd een bijeenkomst te faciliteren, of minder belastende beperkingen op te leggen. Hieruit volgt de verplichting om eerst te kijken of de demonstratie toch door kan gaan in een aangepaste vorm.
 - Het verbieden van alle bijeenkomsten gedurende bepaalde tijden of van bepaalde locaties of openbare plaatsen die geschikt zijn voor het houden van bijeenkomsten vormt een schending van het recht op vrijheid van vergadering. De 10 demonstraties op 28 juni 2020, die wij hebben aangemeld in 10 verschillende steden, werden allemaal verboden.
 - Expliciet is op 27 juni 2020 opgeroepen om op 28 juni 2020 niet naar het Malieveld te komen. Verwezen zij naar een publicatie op nos.nl van 27 juni 2020 met als kop *'Viruswaanzin verliest spoedprocedure en roept op niet naar Malieveld te komen'* en waarin onder meer is vermeld: *'Het verbod op de demonstratie van actiegroep Viruswaanzin, morgen op het Malieveld in Den Haag, blijft van kracht. Dat heeft de rechtbank in Den Haag besloten. (...) Ook Willem Engel, een van de aanvoorders van Viruswaanzin, roept na afloop van de spoedprocedure op om morgen niet meer naar het Malieveld te komen. (...) Willem Engel van Viruswaanzin: "Wij zullen als organisatie morgen ook niet op persoonlijke titel aanwezig zijn. (...) Wij nemen de verantwoordelijkheid nu om op te roepen om niet naar het Malieveld te komen. Ik heb morgen een vrije dag."* Voorts is hierbij verwezen naar een publicatie op nos.nl van 28 juni 2020, waarin – samengevat en voor zover van belang – is vermeld dat de politiechef van Den Haag heeft gezegd blij te zijn dat veel mensen gehoor hebben gegeven aan de oproep om niet te komen, dat volgens

hem sprake was van een ‘rustig en beheerst beeld’ en dat volgens de politiechef enkele honderden mensen de mening hebben gehad toch te komen. Voorts vermeldt dit bericht dat de demonstranten al snel van het Malieveld werden gedrongen in de richting van het Centraal Station en dat 37 mensen werden gearresteerd; de meeste omdat zij niet wilden vertrekken.

- Burgemeester Halsema wist op 1 juni 2020 al dat het recht van demonstratie belangrijker was dan een anderhalvemetergebod. Een publicatie in dagblad Het Parool van 1 juni 2020, luidt onder meer: *‘Halsema: 1,5-meterregel geen reden om demonstratie te beëindigen - Gemeente Amsterdam zag geen reden om een einde te maken aan de demonstratie tegen het Amerikaanse politiegeweld op de Dam.’* Thans, vier jaar na dato, is er geen enkele studie over de effectiviteit van de anderhalve meter. We moeten ervan uitgaan dat de maatregel niet effectief is.
 - Het OMT geeft uitdrukkelijk aan dat er geen wetenschappelijke onderbouwing is voor duur of groepsgrootte. Een publicatie hierover houdt onder meer in: *‘Het OMT geeft aan dat er nog geen wetenschappelijke onderbouwing is voor een verantwoorde duur of groepsgrootte bij demonstraties.’*
5. Ook heeft verzoeker aangevoerd (zie pleitnota ‘preliminair’ ten behoeve van de zitting van 22 mei 2024):

‘(M)ijn commentaar was een epidemiologische juiste duiding, namelijk dat bij omicron de infectie een veel betere bescherming biedt dan een injectie. (...) Als je geen klachten hebt ben je niet besmettelijk, asymptomatische overdracht is een verzinsel en wetenschappelijke kolder. Daarnaast waren zoals nu duidelijk zowel de mondkapjes, als de testen, als het verbod op contact als de anderhalve meter als de QR code allemaal gedragsexperimenten en hadden niks te maken met gezondheid maar met de druk om zich te laten injecteren.’

6. En voorts, tot slot (zie eveneens pleitnota ‘preliminair’):

‘-de uiting van 26 juni 2020 op facebook (...)’

Als dit opruiend zou zijn dan is anderhalf jaar wachten en dan zonder aangifte, het zat namelijk niet in de massa-aangifte, dit alsnog onderdeel maken van een strafzaak op zijn zachts gezegd opmerkelijk.’

7. Het hof heeft ‘uitlating 2’ en ‘uitlating 4’ beide gekwalificeerd als opruiing in de zin van artikel 131 Sr en in zijn arrest onder ‘strafbaarheid van het feit’ geoordeeld:

‘Het hof is van oordeel dat in het onderhavige geval (telkens) sprake is van een geoorloofde beperking van de grondrechten van de verdachte, waaronder de vrijheid van meningsuiting en het recht op vrijheid van vergadering.’

8. Daaraan heeft het hof de volgende overweging ten grondslag gelegd:

‘opruiing, zoals bewezenverklaard, bij wet strafbaar is gesteld en de bestraffing daarvan noodzakelijk is in een democratische samenleving.’

9. Alsook:

‘Overigens is in deze zaak het strafrechtelijke optreden als geheel – waaronder ook de hierna te bespreken bestraffing – naar het oordeel van het hof niet zo ingrijpend dat daarvan een “chilling effect” uitgaat op personen die gebruik willen maken van hun recht op vrijheid van meningsuiting en vrijheid van vreedzame vergadering. Daarbij heeft het hof in aanmerking genomen dat het hof in deze zaak (voor een tweetal gevallen van opruiing) zal volstaan met de oplegging van een taakstraf van relatief beperkte duur en voorts dat de door de verdachte in deze zaak ondergane voorlopige hechtenis is bevolen tegen de achtergrond van een meeromvattende verdenking dan de feiten waarvoor de verdachte is veroordeeld, terwijl de tijd in voorlopige hechtenis relatief beperkt is gebleven.

De veroordeling in deze zaak is gelet op het voorgaande dus niet in strijd met de vrijheid van meningsuiting als bedoeld in artikel 10 dan wel het recht op vrijheid van vergadering als bedoeld in artikel 11 EVRM.’

10. Aan uitsluitend ‘uitlating 4’ heeft het hof vervolgens verdere overwegingen gewijd. Die luiden als volgt:

‘Blijkens het hiervoor genoemde besluit d.d. 26 juni 2020 is een individueel bepaalde demonstratie van 28 juni 2020, waarvan kennis was gegeven, verboden, zodat geen sprake is van een algeheel verbod tot demonstreren. Dat verbod is volgens dat besluit zoals eerder overwogen afgegeven vanwege onder meer ‘de bescherming van de gezondheid’, met daarbij een toelichting van de destijds bestaande context. Het verbod werd dus mede ingegeven vanwege de risico’s van verspreiding van het coronavirus en was niet gebaseerd op doel en strekking van de demonstratie. Gelet op de destijds bestaande situatie (de Covid-pandemie en de daarmee gepaard gaande onzekerheden over het verloop en de gevolgen daarvan, ook voor de gezondheidszorg) was er naar het oordeel van het hof een ‘pressing social need’ voor het opleggen van beperkingen ten aanzien van de uit de artikelen 10 en 11 EVRM voortvloeiende vrijheden.

Reeds daarom slaagt het verweer van de verdachte niet; de bescherming van de gezondheid rechtvaardigde dat niet gedemonstreerd mocht worden, ook al zou dat (of de oproep daartoe) vreedzaam zijn.

Het verbod was blijkens het besluit van de voorzitter daarnaast gebaseerd op bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden, mede naar aanleiding van de demonstratie van 21 juni 2020 (die ook was verboden), waarbij zich wanordelijkheden hadden voorgedaan.

In dat verband wijst het hof, net als de rechtbank, op uitlatingen van de verdachte die ook zien op zijn oproep tot demonstreren op 28 juni 2020.

“Ongelooflijk maar waar, ik had niet voor mogelijk gehouden dat de dictatuur zich zo erg liet kennen. We kunnen nu spreken van het ophouden van de democratische rechtsstaat.” (...) “We gaan naar Den Haag. Ik kan je zeggen we gaan naar Den Haag.” (...) “Het is niet tegen te houden. Bouw in Verzet die komt waarschijnlijk met 500 trekkers dus maak je geen zorgen. We openen de snelwegen als dat moet.” (...) “Wat heel goed afgelopen keer heeft gewerkt is dat iedereen alert was en heel veel heeft opgenomen daardoor is het niet gelukt om ons te framen of weg te zetten. Dit gaan we weer doen. We zullen ook een hele duidelijke instructie geven over hoe het nog beter kan. En dit kunnen we niet laten gebeuren mensen. Gister einde van de rechtsstaat vandaag weer de politiek die onze rechten afneemt. Hoe duidelijk moet het worden? Hoe

duidelijk moet het worden? Natuurlijk hebben we weer een spoed kort geding aangetekend, maar daar hebben we niet heel veel vertrouwen in en er ook niet op wachten.” (...) “Tot snel mensen we gaan er een feestje van maken zondag op het Malieveld.”

Tegen de achtergrond van de wanordelijkheden tijdens de demonstratie van 21 juni 2020, kunnen de weergegeven uitlatingen van de verdachte bepaald niet worden opgevat als het oproepen tot een ‘vreedzaam protest’, zodat ook de feitelijke grondslag van zijn verweer niet aannemelijk is geworden. Daarbij wijst het hof in het bijzonder op de woorden “Het is niet tegen te houden. Bouw in Verzet die komt waarschijnlijk met 500 trekkers dus maak je geen zorgen. We openen de snelwegen als dat moet.” Dat dit alles slechts metaforisch was bedoeld, zoals de verdachte ter terechtzitting in hoger beroep heeft verklaard, acht het hof – gelet op de gekozen bewoordingen in hun onderling verband gelezen – ongeloofwaardig. Het verweer wordt dus verworpen.

Het hof is dan ook van oordeel dat de verdachte dusdanig laakbaar gedrag heeft vertoond dat daartegen – zeker gelet op de toenmalige context – strafrechtelijk optreden geboden was, zodat de daaruit voortvloeiende beperking in de uitoefening van het recht op vrije meningsuiting en het recht op vrijheid van vergadering gerechtvaardigd en noodzakelijk was.’

Aan de deelklachten voorafgaande beschouwing

11. Bij de hierna te bespreken deelklachten dient het volgende voorop te worden gesteld.
12. Het hof heeft de begrippen ‘vrijheid van meningsuiting’ en het ‘recht op vrijheid van vergadering’ kennelijk gebezigd in de betekenis die daaraan wordt gegeven in onder meer de artikelen 19 en 21 van het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR) en de artikelen 10 en 11 van het Europees verdrag inzake de rechten van de mens (EVRM).
13. Het EHRM beschouwt het recht op *vrijheid van expressie* als één van de essentiële fundamenteën van een democratische samenleving, alsook als

‘one of the basic conditions for its progress and for the development of every man.’

Vgl. bijv.:

- EHRM 30 september 1975, 5493/72 (*Handyside*/Verenigd Koninkrijk [nr. 1])
- EHRM [GC] 15 mei 2023, 45581/15 (*Sanchez*/Frankrijk)

14. Deze vrijheid is niet absoluut. Dit recht mag worden beperkt, mits die beperkingen voldoen aan de strikte eisen die zijn neergelegd in de artikelen 19 IVBPR en 10 EVRM. Een beperking dient bij wet te zijn voorzien en dient daarvoor een legitiem doel te bestaan als vervat in de artikelen 10 EVRM. Deze doelen zijn restrictief opgesomd en luiden onder meer *‘the prevention of disorder or crime’*, *‘the protection of health’* en *‘the protection of the (...) rights of others.’*

15. Als een doel tot een beperking kan worden aangenomen, is echter het enkele bestaan daarvan onvoldoende om een beperkende maatregel te legitimeren:

‘The sole existence of a legitimate aim for an interference with the freedom of expression is not sufficient to indicate the presence of a pressing social need for such interference’.

Vgl. o.m. EHRM 28 maart 2013, 14087/08 (*Novaya Gazeta and Borodyanskiy*/Rusland)

16. Zo’n maatregel moet daarnaast *‘necessary in a democratic society’* zijn. Het EHRM heeft dit vereiste ingedeeld in een aantal aspecten. De beperkende maatregel moet geschikt zijn om het gestelde doel te bereiken, er dient geen minder vergaande maatregel ter beschikking te staan die hetzelfde doel kan bereiken en het door de maatregel gediende belang dient op te wegen tegen de beperking: de beperking moet voorzien in een *‘pressing social need’*, proportioneel zijn in relatie tot het nagestreefde doel en gebaseerd zijn op *‘relevant and sufficient reasons’*. Daaraan kan niet afdoen dat een relatief lage sanctie wordt opgelegd. Bij de beoordeling van de proportionaliteit van een maatregel moet tot slot het *‘chilling effect’* daarvan in ogenschouw worden genomen.

Vgl.:

- EHRM 26 april 1979, 6538/74 (*Sunday Times*/Verenigd Koninkrijk [nr. 1])
- EHRM 4 december 2008, 30562/04 en 30566/04 (*S. and Marper*/Verenigd Koninkrijk)
- EHRM 23 oktober 2008, 10877/04 (*Sergey Kuznetsov*/Rusland)

17. ‘*Necessary*’ heeft een strikte betekenis en mag niet worden ingevuld met ‘nuttig’, ‘redelijk’ of ‘wenselijk’.

Vgl. bijv.:

- EHRM 6 april 2021, 10783/14 (*Handzhiyski*/Bulgarije)
- EHRM 26 april 1979, 6538/74 (*Sunday Times*/Verenigd Koninkrijk [nr. 1])

18. Uitzonderingen op de vrijheid van expressie moeten strikt worden geïnterpreteerd en de noodzaak van eventuele beperkingen moet op overtuigende wijze worden vastgesteld.

Vgl. EHRM 28 september 2000, 37698/97 (*Lopes Gomes Da Silva*/Portugal)

19. Het EHRM acht het *cruciaal* dat nationale rechters een ‘*careful assessment*’ maken van het publieke belang van een uiting, alsook dat een goede belangenafweging wordt gemaakt.

Bijv. EHRM 26 juli 2011, 41262/05 (*Ringier Axel Springer Slovakia A.S.*/Slowakije)

20. Het EHRM heeft meermaals benadrukt dat de vrijheid van expressie niet uitsluitend betrekking heeft op informatie of ideeën die met instemming worden ontvangen of als onschadelijk worden beschouwd of waar men onverschillig tegenover staat, maar ook

‘to those that offend, shock or disturb; such are the demands of that pluralism, tolerance and broadmindedness without which there is no “democratic society”.’

Vgl. bijv. EHRM 30 september 1975, 5493/72 (*Handyside*/Verenigd Koninkrijk [nr. 1])

21. In dit verband is ook overdrijving, provocatie, buitensporigheid en vulgariteit geoorloofd.

Vgl.:

- EHRM 7 december 1976, 5493/72 (*Handyside*/Verenigd Koninkrijk [nr. 1])
- EHRM 21 februari 2012, 32131/08 en 41617/08 (*Tuşalp*/Turkije)
- EHRM [GC] 28 september 1999, 28114/95 (*Dalban*/Roemenië)

22. Het EHRM oordeelt standaard dat artikel 10 lid 2 EVRM weinig ruimte laat voor beperkingen van politiek debat of van debat over onderwerpen van publiek belang.

Vgl. bijv.:

- EHRM [GC] 15 mei 2023, 45581/15 (*Sanchez*/Frankrijk)
- EHRM [GC] 22 oktober 2007, 21279/02 en 36448/02 (*Lindon, Otchakovsky-Laurens and July*/Frankrijk)

23. Alsook:

‘(I)n a democratic society based on the rule of law, political ideas which challenge the existing order and whose realisation is advocated by peaceful means must be afforded a proper opportunity of expression through the exercise of the right to freedom of association (...). This is required by the values inherent in a democratic system, such as pluralism, tolerance and social cohesion (...).’

Vgl. EHRM 25 september 2012, 20641/05 (*Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası*/Turkije)

24. De essentiële vraag die zich daarbij voordoet is of de betrokken uitspraken geweld, haat of onverdraagzaamheid kunnen aanwakken of rechtvaardigen. In EHRM 3 oktober 2017, 42168/06 (*Dmitriyevskiy*/Rusland) werd overwogen:

‘(I)t has been the Court’s constant approach to stress that where the views expressed do not comprise an incitement to violence – in other words unless they advocate recourse to violent action or bloody revenge, justify the commission of terrorist offences in pursuit of their supporter’s goals or can be interpreted as likely to encourage violence by expressing deep-seated and irrational hatred towards identified persons – Contracting States cannot rely on (...) maintaining public order and safety, or preventing crime, to restrict the right of the general public to be informed of them (...).’

Vgl. ook bijv.:

- EHRM 8 juli 2014, 38270/11 (*Nedim Şener/Turkije*)

- EHRM [GC] 8 juli 1999, 24762/94 (*Sürek/Turkije* [nr. 4])

25. Eerst wanneer de betwiste uitlatingen aanzetten tot geweld tegen personen, ambtenaren of bevolkingsgroepen, hebben de autoriteiten een ruimere beoordelingsmarge bij het beoordelen van de noodzaak van inmenging in de vrijheid van meningsuiting.

Vgl. EHRM [GC] 8 juli 1999, 24735/94 (*Sürek/Turkije* [nr. 3])

26. Als buiten die uitzonderingen beperkingen worden gesteld, bewijzen de autoriteiten daarmee volgens het EHRM de democratie geen dienst en wordt die daarmee zelfs vaak in gevaar gebracht. Ook als het in de ogen van de autoriteiten om bijvoorbeeld *‘unacceptable views or words’* gaat:

‘Any measures interfering with the freedom of assembly and expression other than in cases of incitement to violence or rejection of democratic principles - however shocking and unacceptable certain views or words used may appear to the authorities - do a disservice to democracy and often even endanger it. In a democratic society based on the rule of law, the ideas which challenge the existing order must be afforded a proper opportunity of expression through the exercise of the right of assembly as well as by other lawful means’.

Vgl. EHRM 11 januari 2007, 184/02 (*Kuznetsov and Others/Rusland*)

27. Het EHRM hecht veel belang aan de vrijheid van expressie wanneer de betwiste uitlatingen onderdeel zijn van een debat over de bescherming van de gezondheid. In die gevallen beschouwt het EHRM de uitlatingen als een bijdrage aan een debat van algemeen belang. In de zaak Hertel/Zwitserland overwoog het in dit verband over Hertel:

‘It matters little that his opinion is a minority one and may appear to be devoid of merit since, in a sphere in which it is unlikely that any certainty exists, it would be particularly unreasonable to restrict freedom of expression only to generally accepted ideas.’

Vgl. EHRM 25 augustus 1998, 25181/94 (Hertel/Zwitserland)

28. De zaak *Baldassi and Others* tegen Frankrijk betrof een oproep tot een boycot. Het EHRM oordeelde een boycot een vorm van protest. Een oproep daartoe valt daarom onder de bescherming van artikel 10 EVRM:

‘A boycott is first and foremost a means of expressing opinions by way of protest. A call for a boycott, which imparts those opinions while appealing for specific actions arising from them, thus falls in principle within the protection of Article 10 of the Convention.’

Vgl. EHRM 11 juni 2020, 15271/16 e.a. (*Baldassi and Others*/Frankrijk)

29. In de zaak *Elvira Dmitriyeva* tegen Rusland oordeelde het EHRM over een ‘event’ dat als doel had te protesteren tegen corruptie:

‘the applicant’s conviction for making calls to participate in a public event amounted to an interference with her right to freedom of expression interpreted in the light of her right to freedom of assembly.’

30. Het EHRM overwoog onder meer het volgende. Het door Dmitriyeva overtreden van een wettelijk verbod door ‘campagne te voeren’ voor deelname aan een verboden openbaar evenement dat niet naar behoren was goedgekeurd, is op zich niet voldoende om een inbreuk op haar vrijheid van meningsuiting te rechtvaardigen. Artikel 10 EVRM biedt in het bijzonder bescherming aan uitlatingen over zaken in het publiek belang, waar hier (gezien het onderwerp corruptie) sprake van was.

Daarnaast is een zekere mate van tolerantie van belang ten aanzien van ‘*unlawful*’ demonstraties wanneer deze vreedzaam zijn: hier speelt ook mee dat de oproep van de klager ‘*did not contain any calls to commit violent, disorderly or otherwise unlawful acts during the public event.*’ Bovendien oordeelde de rechtbank de weigering later onrechtmatig. Dmitriyeva had haar publiek eerlijk voorgelicht over het gebrek aan autorisatie voor het evenement en had het laten plaatsvinden in een groot park met voldoende demonstratiemogelijkheden en weinig overlast voor passeerders. Het EHRM concludeerde dan ook dat er geen ‘*pressing social need*’ was voor haar veroordeling.

Vgl. EHRM 30 april 2019, 60921/17 en 7202/18 (*Elvira Dmitriyeva/Rusland*)

31. Buruma en Van Noorloos constateren dat deze uitspraak ook ‘lessen voor Nederland’ biedt en merken in dat verband op:

‘De inzet van het strafrecht tegen oproepen tot deelname aan een demonstratie moet zeer strikt worden beoordeeld in het licht van artikel 10 EVRM: het gaat bij protesten in de regel om relevante bijdragen aan het publieke debat. In een strafzaak over opruiing moet ook de legitimiteit van de weigering van de autoriteiten om een demonstratie toe te staan, worden meegewogen.’

Vgl. T.M.D. Buruma en L.A. van Noorloos, De oproep tot demonstreren: strafbaar? Een verkenning van het opruiingsdelict bij demonstraties in het licht van de uitingsvrijheid en de betogingsvrijheid, BSb 2025, nr. 1, p. 14

32. De vrijheid van meningsuiting beschermt ook zogenoemde eenmensprotesten.

Vgl. EHRM 26 april 2016, 25501/07 e.a. (*Novikova and Others/Rusland*)

33. Aan de eisen waaraan beperkende maatregelen jegens eenmensprotesten moeten voldoen, geven zowel het Mensenrechtencomité als het EHRM een invulling die vergelijkbaar is aan die van de beperkingen van demonstraties en die dus is ontleend aan de uitleg van artikel 11 EVRM.

Vgl.:

- B. Roorda, Het recht om te demonstreren, 2016, p. 191-193 en 207
- J.H. Gerards, in: Sdu Commentaar op artikel 10 EVRM, aant. 1

34. Een eenmensprotest komt mitsdien dezelfde (ruime) bescherming toe als demonstranten die ‘collectief’ protesteren. Zo oordeelt het Mensenrechtencomité in het kader van artikel 19 IVBPR (voetnoten weggelaten):

‘While the notion of an assembly implies that there will be more than one participant in the gathering, a single protester enjoys comparable protections under the Covenant, for example under article 19. Although the exercise of the right of peaceful assembly is normally understood to pertain to the physical gathering of persons, article 21 protection also extends to remote participation in, and organization of, assemblies, for example online.’

Vgl. *General comment No. 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21)*, 17 september 2020, par. 13

35. De vrijheid van expressie en vreedzame vergadering kunnen ook online worden beoefend. De VN-Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association stelt in zijn rapport van 17 mei 2019:

‘(D)ominant online platforms such as Facebook, Twitter and YouTube have become the gatekeepers to people’s ability to enjoy the rights of peaceful assembly and of association, wielding enormous power over whether individuals and civil society actors can access and participate in the democratic space.’

36. Alsook, onder verwijzing naar *Human Rights Council resolution 38/7*:

‘The General Assembly has also called upon all States to “ensure that the same rights that individuals have offline, including the rights to freedom of expression, of peaceful assembly and of association, are also fully protected online, in accordance with human rights law”.’

Vgl. A/HRC/41/41, par. 4 en 10

37. Het Mensenrechtencomité huldigt dezelfde zienswijze:

‘Many associated activities happen online or otherwise rely upon digital services. Such activities are also protected under article 21.’

Vgl. *General comment No. 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21)*, 17 september 2020, par. 34

38. Wat betreft de *vrijheid van vreedzame vergadering* is het volgende van belang.

39. Het EHRM beschouwt ook dit recht als één van de essentiële fundamenteën van een democratische samenleving. Om deze reden mag dit recht niet restrictief worden geïnterpreteerd.

Vgl. bijv. EHRM 21 juni 1988, 10126/82 (*Plattform ‘Ärtze für das Leben’/Oostenrijk*)

40. De toepasselijkheid van het door artikel 11 EVRM beschermde recht wordt bepaald door het vreedzaamheidsvereiste. ‘Vreedzaam’ in dit verband omvat

‘conduct that may annoy or give offence to individuals or groups to the ideas or claims that the assembly is seeking to promote. It also includes conduct that temporarily hinders, impedes or obstructs the activities of third parties (...)’.

Vgl.:

- *European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), OSCE/ODIHR, Guidelines on freedom of peaceful assembly* (2020), par. 19
- EHRM 21 juni 1988, 10126/82 (*Plattform ‘Ärtze für das Leben’/Oostenrijk*)

41. Een *‘disruption to ordinary life’*, veroorzaakt door de bijeenkomst, maakt niet dat deze niet vreedzaam kan worden geoordeeld:

‘As a general principle, the Court nevertheless reiterates that any demonstration in a public place inevitably causes a certain level of disruption to ordinary life, including disruption of traffic, and that it is important for the public authorities to show a certain degree of tolerance towards peaceful gatherings if the freedom of assembly guaranteed by Article 11 of the Convention is not to be deprived of all substance.’

Bijv. EHRM [GC] 26 november 2013, 37553/05 (*Kudrevičius and Others/Litouwen*)

42. Uitsluitend wanneer de organisatoren van of deelnemers aan een bijeenkomst gewelddadige intenties hebben *‘or otherwise deny the foundations of a “democratic society”* komt hun volgens het EHRM de bescherming van artikel 11 EVRM te ontvallen:

‘Article 11 of the Convention only protects the right to “peaceful assembly”, a notion which does not cover a demonstration where the organisers and participants have violent intentions. The guarantees of Article 11 therefore apply to all gatherings except those where the organisers and participants have such intentions, incite violence or otherwise reject the foundations of a democratic society.’

Bijv. EHRM 11 oktober 2018, 14237/07 (*Tuskia and Others/Georgië*)

43. Als geweldshandelingen door anderen plaatsvinden gedurende een demonstratie kan echter niet reeds van niet-vreedzaamheid van de organisatoren worden gesproken:

‘(T)he mere fact that acts of violence occur in the course of a gathering cannot, of itself, be sufficient to find that its organisers had violent intentions.’

Vgl. EHRM 6 oktober 2015, 30582/04 en 32152/04 (*Karpyuk and Others/Oekraïne*)

44. In dit verband is het van belang te benadrukken dat het recht op vreedzame vergadering in de basis een individueel recht is:

‘the right of peaceful assembly (...) constitutes an individual right that is exercised collectively’.

Vgl. Mensenrechtencomité, *general comment no. 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21)*, 17 september 2020, par. 4

45. De bewijslast van gewelddadige intenties van de organisatoren rust op de autoriteiten.

Vgl.:

- EHRM 20 september 2018, 23086/08 (*Mushegh Saghatelyan/Armenië*)
- EHRM 2 februari 2010, 25196/04 (*Christian Democratic People’s Party/Moldavië* [nr. 2])

46. Wat ‘*violence*’ in verband met het recht tot vreedzame vergadering precies inhoudt, is door het Mensenrechtencomité als volgt bepaald (voetnoten weggelaten):

“Violence” in the context of article 21 typically entails the use by participants of physical force against others that is likely to result in injury or death, or serious damage to property. Mere pushing and shoving or disruption of vehicular or pedestrian movement or daily activities do not amount to “violence”.

Vgl. Mensenrechtencomité, *general comment no. 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21)*, 17 september 2020, par. 15

47. Verdergaande beperkingen bewijzen, aldus het EHRM, de democratie geen dienst en brengen die in veel gevallen zelfs in gevaar:

‘Any measures interfering with freedom of assembly and expression other than in cases of incitement to violence or rejection of democratic principles – however shocking and unacceptable certain views or words used may appear to the authorities – do a disservice to democracy and often even endanger it (...).’

Vgl.:

- EHRM 24 juli 2012, 40721/08 (*Fáber/Hongarije*)
- EHRM 23 oktober 2008, 10877/04 (*Sergey Kuznetsov/Rusland*)
- EHRM 21 oktober 2010, 4916/07 e.a. (*Alekseyev/Rusland*)

48. In EHRM *Ekrem Can and Others* tegen Turkije is uitgemaakt dat het recht om zelf de plaats, tijd en demonstratievorm te kiezen een onderdeel is van het recht op vreedzame vergadering:

‘The right to freedom of assembly includes the right to choose the time, place and manner of conduct of the assembly in question, within the limits established in paragraph 2 of Article 11 (...).’

Vgl. EHRM 8 maart 2022, 10613/10 (*Ekrem Can and Others/Turkije*)

49. Het Mensenrechtencomité oordeelt gelijkkelijk:

‘Peaceful assemblies should not be relegated to remote areas where they cannot effectively capture the attention of those who are being addressed, or the general public.’

Vgl.:

- *general comment no. 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21)*, 17 september 2020, par. 55
- ook: CCPR/C/KAZ/CO/1, par. 26

50. Artikel 21 IVBPR beschermt ook activiteiten, uitgevoerd buiten de directe context van de bijeenkomst waaronder de planning en de verspreiding van informatie over een aankomende bijeenkomst:

‘The right to freedom of peaceful assembly includes the right to plan, organize, promote and advertise an assembly in any lawful manner. Any restrictions on such activities should be considered as a prior restriction on the exercise of the right. Restrictions on freedom (...) of expression may also effectively serve as a restriction on freedom of peaceful assembly.’

(...)

‘Article 21 and its related rights do not only protect participants while and where an assembly is ongoing. Associated activities conducted by an individual or by a group, outside the immediate context of the gathering but which are integral to making the exercise meaningful, are also covered. The obligations of States parties thus extend to actions such as participants’ or organizers’ mobilization of resources; planning; dissemination of information about an upcoming event; preparation for and travelling to the event; communication between participants leading up to and during the assembly; broadcasting of or from the assembly; and leaving the assembly afterwards. These activities may, like participation in the assembly itself, be subject to restrictions, but these must be narrowly drawn. Moreover, no one should be harassed or face other reprisals as a result of their presence at or affiliation with a peaceful assembly.’

Vgl.:

- Mensenrechtencomité, *general comment No. 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21)*, 17 september 2020, par. 19 en 33
- *Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association*, 17 mei 2019, A/HRC/41/41

51. Vergelijkbaar heeft de Venetiëcommissie geoordeeld:

‘The planning and publicizing of an assembly are integral parts of the exercise of the rights to freedom of speech and assembly and should be facilitated and protected accordingly.’

Vgl. *European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), OSCE/ODIHR, Guidelines on freedom of peaceful assembly (2020)*, par. 54

52. Ten aanzien van de ‘necessity-test’ in verband met artikel 11 EVRM stelt het EHRM:

‘Accordingly, States must not only safeguard the right to assemble peacefully but also refrain from applying unreasonable indirect restrictions upon that right. In view of the essential nature of freedom of assembly and its close relationship with democracy there must be

convincing and compelling reasons to justify an interference with this right (...).'

Vgl. EHRM 23 oktober 2008, 10877/04 (*Sergey Kuznetsov/Rusland*)

53. Het EHRM heeft in bijvoorbeeld de zaak *Central Unitaria de Traballadores* tegen Spanje geoordeeld dat, wat de ‘necessity’-toets betreft, op grond van de omstandigheden van het geval dient te worden beoordeeld of de inmenging voldoet aan *onder meer* een ‘pressing social need’ en proportioneel was in relatie tot het beoogde doel:

‘The general principles concerning the necessity of an interference with freedom of assembly have been summarised in the case of Kudrevičius and Others (...). Freedom of peaceful assembly is subject to a number of exceptions which, however, must be narrowly interpreted, and the necessity for any restrictions must be convincingly established. (...) This is to be done by assessing in the circumstances of a particular case whether, inter alia, the interference corresponded to a “pressing social need” and whether it was “proportionate to the legitimate aim pursued” (...).'

Vgl. EHRM 17 oktober 2024, 49363/20 (*Central Unitaria de Traballadores/Spanje*)

54. Daaruit blijkt dat niet kan worden volstaan met een beoordeling die niet alle facetten van de ‘necessity’-toets betreft. Net als ten aanzien van de vrijheid van expressie geldt voor de vrijheid van vergadering dat uitzonderingen strikt moeten worden geïnterpreteerd en dat de noodzaak van eventuele beperkingen op overtuigende wijze moet worden vastgesteld.

Bijv. EHRM 18 juni 2019, 74768/10 (*Chernega and Others/Oekraïne*)

55. Een ‘chilling effect’ is volgens het EHRM vaak aanwezig ten aanzien van van maatregelen tegen politieke bijeenkomsten. Dit afschrikkende effect kan worden versterkt als de handhavingsmaatregelen gericht zijn tegen een bekende publieke figuur en veel media-aandacht krijgen.

Vgl.:

- EHRM 31 juli 2014, 1774/11 (*Nemtsov/Rusland*)
- ook: EHRM, *Guide on Article 11 of the European Convention on Human Rights, Freedom of assembly and association, Updated on 28 February 2025*, p. 19

56. Indien een aangemelde demonstratie door de administratieve autoriteiten niet werd toegestaan, toetst het EHRM die beslissing integraal aan de eisen van artikel 11 (en/of artikel 10) EVRM.

Vgl.:

- EHRM 6 oktober 2022, 69483/13 e.a. (*Mustafa Hajili and Others/Azerbeidjan*)
- EHRM 23 oktober 2008, 10877/04 (*Sergey Kuznetsov/Rusland*)

57. Gewoonlijk wordt verlangd dat de autoriteiten minder ingrijpende maatregelen in overweging nemen alvorens te weigeren de bijeenkomst toe te staan:

‘Furthermore, the Court reiterates that in order to comply with the requirement of proportionality and to strike a fair balance between the competing interests at stake the authorities normally should, inter alia, consider less intrusive measures before refusing to authorise an assembly.’

Vgl. EHRM 6 oktober 2022, 69483/13 e.a. (*Mustafa Hajili and Others/Azerbeidjan*)

58. Dientengevolge kan een beëindiging door de autoriteiten van de uitoefening van het recht van vreedzame vergadering *‘in defiance of the administrative requirements’* een schending van artikel 11 EVRM opleveren.

Vgl. EHRM 17 juli 2007, 25691/04 (*Bukta and Others/Hongarije*)

59. Dat is ook tot uitdrukking gebracht in de zaak *Berladir and Others* tegen Rusland:

'In order to enable the domestic authorities to take the necessary preventive security measures, associations and others organising demonstrations, as actors in the democratic process, should respect the rules governing that process by complying with the regulations in force. Nevertheless, an unlawful situation does not necessarily justify an infringement of freedom of assembly; regulations of this nature should not represent a hidden obstacle to freedom of peaceful assembly as protected by the Convention (...).'

Vgl.

- EHRM 10 juli 2012, 34202/06 (*Berladir and Others/Rusland*)
- ook: EHRM 27 januari 2009, 16999/04 (*Samiüt Karabulut/Turkije*)

60. Het Mensenrechtencomité komt ten aanzien van artikel 21 IVBPR tot een vergelijkbaar oordeel, en betreft daarbij de opvatting dat *'collective civil disobedience'*, mits vreedzaam, onder de bescherming van artikel 21 IVBPR valt:

'(T)he fact that certain domestic legal requirements pertaining to an assembly have not been met by its organizers or participants does not, on its own, place the participants outside the scope of the protection of article 21. Collective civil disobedience or direct action campaigns can be covered by article 21, provided that they are non-violent.'

Vgl.:

- Mensenrechtencomité, *general comment no. 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21)*, 17 september 2020, par. 16
- ook: CCPR/C/CHN-MAC/CO/1

61. In het geval van een *'unlawful assembly'* moet volgens het EHRM de door de autoriteiten te betrachten mate van tolerantie worden getoetst aan de omstandigheden van het geval, waaronder de duur en mate van de daardoor veroorzaakte wanorde en of de deelnemers voldoende gelegenheid is geboden om hun mening te verkondigen:

'The limits of tolerance expected towards an unlawful assembly depend on the specific circumstances, including the duration and the extent of

public disturbance caused by it, and whether its participants had been given sufficient opportunity to manifest their views (...).'

Vgl.:

- EHRM 5 januari 2016, 74568/12 (*Frumkin/Rusland*)
- EHRM 4 december 2014, 76204/11 (*Navalnyy and Yashin/Rusland*)
- EHRM 9 april 2002, 51346/99 (*Cisse/Frankrijk*)

62. In de zaak *Laguna Guzman* tegen Spanje schaarde het EHRM een ‘*spontaneous gathering after the official demonstration*’ (wat kan worden vergeleken met het overtreden van aanwijzingen van de burgemeester op grond van de Wet openbare manifestaties) onder het recht van ‘*peaceful assembly*’. De Spaanse politie vorderde dat de demonstranten uiteengingen, terwijl echter de spontane demonstratie vreedzaam verliep. Aldus was Laguna Guzmans recht op ‘*peaceful assembly*’ geschonden.

Vgl. EHRM 6 januari 2021, 41462/17 (*Laguna Guzman/Spanje*)

63. Het EHRM oordeelde over een demonstratie, gehouden in november 2020, gericht op de vraag of de door de Georgische autoriteiten als maatregel tegen de coronapandemie ingestelde avondklok, afgezet tegenover het recht op betoging, proportioneel was, dat het hier een onderwerp betrof van publiek belang en dat daarom ‘zeer zware redenen’ waren vereist om een beperking van de vrijheid van meningsuiting te rechtvaardigen:

‘(T)he Court notes that the first protest was part of a series of protests against the outcome of the parliamentary elections and the second, while aimed in general at contesting the introduction of a curfew related to the COVID-19 pandemic, concerned more specifically the question of whether that curfew was a proportionate measure in view of the importance of the right to protest against the outcome of the parliamentary elections. These were matters of public interest and contributed to an ongoing debate in society. Accordingly, very strong reasons would be required to justify the restriction on the applicants’ expression of their opinions during the demonstration (...).'

Vgl. EHRM 15 juli 2025, 29760/21 en 33931/21 (*Mzhavanadze and Rukhadze/Georgië*)

64. Hetzelfde criterium paste het EHRM toe op de beoordeling van een oproep op internet om deel te nemen aan een ongeoorloofde demonstratie:

‘As regards the applicant’s call published on the internet to participate in one of the unauthorised demonstrations, he invited the public to participate in a peaceful assembly relating to elections to the Moscow City Duma, a matter of public concern. Very strong reasons are required for justifying the restrictions in such case (...).’

Vgl. EHRM 26 november 2024, 49282/19 en 50346/19 (*Kotov/Rusland*)

65. In beide zaken stelde het EHRM een schending van artikel 11 EVRM vast.
66. Op grond van de Wet openbare manifestaties moet de burgemeester iedere individuele demonstratie op eigen merites beoordelen.

Vgl.:

- B. Roorda, Het recht om te demonstreren, 2016, p. 376
- J.P. Loof, De burgemeester en de demonstratievrijheid, 2007, Gst. 2007/104
- B. Roorda, J. Brouwer en A.E. Schilder, Evaluatie van de Wet openbare manifestaties voor het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2015, p. 227

67. De memorie van toelichting op artikel 5 Wet openbare manifestaties expliciteert inderdaad dat met de term ‘voorschriften en beperkingen’ wordt geduid op ‘elementen van een beschikking voor één concreet geval, en niet om zogenaamde algemeen verbindende voorschriften.’

Vgl. Kamerstukken II 1985/86, 19 427, nr. 3, p. 19

68. De eis, dat iedere aangemelde demonstratie op eigen merites moet worden beoordeeld, komt ook tot uitdrukking in de volgende passage uit memorie van toelichting op de Wet openbare manifestaties (curs. WHJ):

‘(I)ndien aan de gestelde aanmeldingseisen is voldaan, [mag] een manifestatie slechts in dwingende situaties preventief (...) worden verboden: een van de in artikel 2 genoemde belangen moet dat «vorderen», dat wil zeggen het belang in kwestie moet *in de gegeven situatie* preponderant zijn, en de situatie moet van dien aard zijn, dat niet met een lichtere maatregel – bij voorbeeld het stellen van voorschriften en beperkingen – kan worden volstaan.’

Vgl. Kamerstukken II 1985/86, 19 427, nr. 3, p. 19

69. De wet eist, kortom, dat van geval tot geval dient te worden beoordeeld of een demonstratie niet toch mogelijk is.

Vgl.:

- B. Roorda, Het recht om te demonstreren, 2016, p. 377 en 378
- B. Roorda, J.G. Brouwer en A.E. Schilder 2015, a.w., p. 201

70. De eis, dat de toelaatbaarheid van een demonstratie van geval tot geval behoort te worden beoordeeld, kan ook worden afgeleid uit de rechtspraak van het EHRM. Zo dient uit EHRM *Ekrem Can and Others* tegen Turkije te worden afgeleid dat het enkele feit dat iemand bij een vorige demonstratie ‘*violent intentions*’ had, geen reden is om aan te nemen dat die intenties ook bij het organiseren van een volgende demonstratie bestaan:

‘Furthermore, while the alleged prior involvement of the applicants (...) in certain other violent acts (which were also examined in the course of the criminal proceedings forming the basis of the present application) may be a relevant consideration when ascertaining whether they had violent intentions when staging their protest (...), it is not in and of itself sufficient to warrant the conclusion that they did in fact have such intentions (...).’

Vgl. EHRM 8 maart 2022, 10613/10 (*Ekrem Can and Others*/Turkije)

71. Ook maatregelen, die door de autoriteiten zijn genomen *na* een ‘*act of assembly*’ kunnen leiden tot de vaststelling dat het EVRM is geschonden:

‘The term “restrictions” in Article 11 § 2 must be interpreted as including both measures taken before or during an act of assembly and those, such as punitive measures, taken afterwards (...).’

Bijv. EHRM 19 januari 2016, 17526/10 (*Gülçü/Turkije*)

72. Hier bedoelde maatregelen ‘achteraf’ zijn bijvoorbeeld arrestatie, detentie in het politiebureau, strafrechtelijke vervolging, het toepassen van voorarrest en/of het opleggen van bestraffende maatregelen. Deze maatregelen kunnen in onderlinge samenhang of op zichzelf leiden tot de vaststelling dat sprake is van een disproportionele inmenging in artikel 11 EVRM.

Vgl. bijv.:

- EHRM [GC] 15 oktober 2015, 37553/05 (*Kudrevičius and Others/Litouwen*)
- EHRM 13 januari 2009, 31451/03 (*Açık and Others/Turkije*)
- EHRM 18 maart 2003 (dec.), 39013/02 (*Lucas/Verenigd Koninkrijk*)
- EHRM 18 december 2007, 32124/02 e.a. (*Nurettin Aldemir and Others/Turkije*)
- EHRM 8 maart 2022, 10613/10 (*Ekrem Can and Others/Turkije*)

73. Het toepassen van maatregelen van strafrechtelijke aard vereist in dit verband in het bijzonder rechtvaardiging:

‘The nature and severity of the penalties imposed are also factors to be taken into account when assessing the proportionality of an interference in relation to the aim pursued (...). A peaceful demonstration should not, in principle, be rendered subject to the threat of a criminal sanction (...), and notably to deprivation of liberty (...). Thus, the Court must examine with particular scrutiny the cases where sanctions imposed by the national authorities for non-violent conduct involve a prison sentence (...).’

Vgl. EHRM [GC] 15 oktober 2015, 37553/05 (*Kudrevičius and Others/Litouwen*)

74. Roorda, Brouwer en Schilder constateren dientengevolge dat strafrechtelijke vervolging, laat staan strafrechtelijke veroordeling van vreedzame demonstranten in beginsel niet is toegestaan.

Vgl. B. Roorda, J.G. Brouwer en A.E. Schilder, Antwoorden op recente demonstratie- en vergaderingsrechtelijke vraagstukken, in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 1 november 2021, p. 114 en 115

75. Uw Raad leidt uit de rechtspraak van het EHRM af dat het recht van vrijheid op vreedzame vergadering zich er niet tegen verzet dat een persoon die deelneemt aan een vreedzame demonstratie, kan worden onderworpen aan de dreiging van een straf of maatregel als de betreffende persoon zelf een *'reprehensible act'* pleegt tijdens de demonstratie.

Vgl. HR 8 februari 2022, ECLI:NL:HR:2022:126

76. Wat als *'reprehensible'* gedrag kan worden aangemerkt, wordt volgens het EHRM bepaald door *'the extend of the "disruption of ordinary life"'* die de demonstratie veroorzaakt. Volgens Roorda c.s. kan sprake zijn van *'reprehensible'* gedrag wanneer het dagelijkse leven en de activiteiten die door anderen rechtmatig worden uitgevoerd opzettelijk *ernstig* worden verstoord, in een grotere mate dus dan in geval van een *'normale'* uitoefening van de demonstratievrijheid. Strafrechtelijk optreden is volgens hen bijvoorbeeld in beginsel gerechtvaardigd *'als demonstranten zich niet of minder vreedzaam gedragen, bijvoorbeeld als zij gewelddadigheden begaan of hiertoe aanzetten.'*

Vgl.:

- EHRM 26 april 2016, 25501/07 e.a. (*Novikova and Others/Rusland*)
- EHRM 3 mei 2022, 18079/15 (*Bumbeş/Roemenië*)
- B. Roorda, J.G. Brouwer en A.E. Schilder 2021, a.w., p. 115

77. Tot slot is nog het volgende van belang.
78. Op 9 december 2020 publiceerden de VN-*Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association* samen met de *Special Rapporteur on Freedom of Expression of the Inter-American*

Commission on Human Rights, de Special Rapporteur on Human Rights Defenders and Focal Point on Reprisals in Africa and President of the African Commission on Human and Peoples' Rights en het Office for Democratic Institutions and Human Rights van de OVSE een 'Joint Declaration on Protecting the right to freedom of peaceful assembly and association in times of Emergencies', waarin onder meer wordt gesteld:

'Protecting health, security and public order are not incompatible with the exercise of the right to peaceful assembly. Crisis situations, including public health emergencies, must not be used as a pretext for rights infringements and the imposition of undue restrictions on public freedoms.'

79. De op 7 april 2020 door de secretaris-generaal van de Raad van Europa gepubliceerde 'toolkit' voor de lidstaten getiteld '*Respecting democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis*' houdt onder meer in:

'3.3. Right to private life, freedom of conscience, freedom of expression, freedom of association

Effective enjoyment of all these rights and freedoms guaranteed by Articles 8, 9, 10 and 11 of the Convention is a benchmark of modern democratic societies. Restrictions on them are only permissible if they are established by law and proportionate to the legitimate aim pursued, including the protection of health. The significant restrictions to usual social activities, including access to public places of worship, public gatherings and wedding and funeral ceremonies, may inevitably lead to arguable complaints under the above provisions. It is for the authorities to ensure that any such restriction, whether or not it is based on a derogation, is clearly established by law, in compliance with relevant constitutional guarantees and proportionate to the aim it pursues.

While heightened restrictions to the above-mentioned rights may be fully justified in time of crisis, harsh criminal sanctions give rise to concern and must be subject to a strict scrutiny. Exceptional situations should not lead to overstatement of criminal means. A fair balance between the

compulsion and prevention is the most appropriate, if not the only way, to comply with the Convention proportionality requirement.'

Vgl. SG/Inf (2020)11

80. De parlementaire vergadering van de Raad van Europa stelt in Resolutie 2338 (2020), *'The impact of the Covid-19 pandemic on human rights and the rule of law'*, aangenomen op 13 oktober 2020:

'1. Although primarily a public health crisis, the Covid-19 pandemic is also an unprecedented challenge for human rights and the rule of law – both of which remain applicable even in times of national emergency. The positive obligations under the European Convention on Human Rights (ETS No. 5, the Convention) require States to take measures to protect the life and health of their populations. This imperative does not, however, give States a free hand to trample on rights, suppress freedoms, dismantle democracy or violate the rule of law. Even during a state of emergency, the Convention continues to set limits, thereby ensuring respect for common European fundamental standards.

2. States have taken a wide range of often broadly similar measures to limit the spread of Covid-19. These generally include severe restrictions on freedom of movement and assembly and closures of educational establishments and premises used for commercial, recreational, sports, cultural and religious purposes. Such measures interfere with the enjoyment of Convention rights, sometimes with serious personal consequences for the individuals concerned, but – despite their scope and impact – they do not necessarily violate those rights. Many Convention rights allow for limitations in order to accommodate the need to balance individual against public interests, including the protection of public health and safety. Interference with these rights is permissible under the Convention so long as it is lawful, necessary, proportionate to the public interest being pursued and non-discriminatory.'

81. In Resolutie 2471(2022), *'The impact of the Covid-19 restrictions on civil society space and activities'*, aangenomen op 25 november 2022, riep de parlementaire vergadering lidstaten op

‘to comply with international legal standards that are pertinent to the functioning of civil society, and in particular with regard to the rights to freedom of assembly, association and expression (...).’

82. Resolutie van het Europees Parlement van 13 november 2020 over de impact van de COVID-19-maatregelen op de democratie, de rechtsstaat en de grondrechten bepaalt, tot slot, onder 8:

‘verzoekt de lidstaten de vrijheid van vergadering alleen te beperken waar dat strikt noodzakelijk en gerechtvaardigd is gezien de plaatselijke epidemiologische situatie en wanneer dat evenredig is, en het demonstratieverbod niet aan te grijpen om controversiële maatregelen te nemen – waaronder maatregelen die geen verband houden met COVID-19 – die een behoorlijk publiek en democratisch debat verdienen’.

Vgl. 2020/2790(RSP)

Eerste deelklacht

83. ‘s Hofs oordeel, dat ten aanzien van ‘uitlating 2’ sprake is van een geoorloofde beperking van de vrijheid van meningsuiting en het recht op vrijheid van vergadering, is onjuist, althans onbegrijpelijk en/of niet toereikend gemotiveerd.
84. Gelet op de inhoud daarvan, de door het hof gebruikte bewijsmiddelen en vastgestelde context (kort gezegd: ‘coranacrisis’) en hetgeen verzoeker ter terechtzitting heeft aangevoerd, heeft het hof verzoekers ‘uitlating 2’ niet anders dan tevens moeten opvatten als een eenmensprotest. Verzoekers ‘uitlating 2’ luidt immers: ‘QUOTE: “Weet iemand nog een adresje waar ik mijn boosterinfectie kan halen.” Het is je plicht, nu vast staat dat de prikjes compleet mislukt zijn te zorgen voor zoveel mogelijk infecties. Bij het jongere segment (onder de 70) zonder gezondheidsklachten. Dat is naastenliefde’, terwijl uit bewijsmiddel 2 en 4 blijkt dat verzoeker heeft verklaard dat zij het niet eens zijn met het gevoerde beleid en dat zij acties voeren en dat ‘dat is wat wij doen’, alsook dat verzoeker op zijn persoonlijke Facebookpagina op 29 oktober 2021 onder meer de volgende tekst plaatste: ‘Zowel fysiek als digitaal breekt er een nieuwe fase van onze strijd aan, nog steeds met liefde en geduld, maar ook met weerstand,

verzet en guerilla-acties: Houd moed houd stand. Deze strijd zullen wij winnen.’ Tot slot is in dit verband van belang dat verzoeker ter zitting van 22 mei 2024 in verband met ‘uitlating 2’ onder meer heeft verklaard dat zijn commentaar een epidemiologische juiste duiding was, ‘namelijk dat bij omicron de infectie een veel betere bescherming biedt dan een injectie. (...) Als je geen klachten hebt ben je niet besmettelijk, asymptomatische overdracht is een verzinsel en wetenschappelijke kolder. Daarnaast waren zoals nu duidelijk zowel de mondkapjes, als de testen, als het verbod op contact als de anderhalve meter als de QR code allemaal gedragsexperimenten en hadden niks te maken met gezondheid maar met de druk om zich te laten injecteren.’

85. In dit licht behoorde ‘uitlating 2’ qua verenigbaarheid met het EVRM aan zowel aan artikel 10 als aan artikel 11 EVRM behoren te worden getoetst. Voor zover het hof dit heeft bedoeld te zeggen in zijn overweging ‘dat in het onderhavige geval (telkens) sprake is van een geoorloofde beperking van de grondrechten van de verdachte, waaronder de vrijheid van meningsuiting en het recht op vrijheid van vergadering’ heeft het derhalve in zoverre niet blijk gegeven van een onjuiste rechtsopvatting over de reikwijdte van het toetsingskader.
86. Het hof heeft echter aan dit oordeel slechts ten grondslag gelegd dat opruiing, zoals bewezenverklaard, bij wet strafbaar is gesteld en de bestraffing daarvan noodzakelijk is in een democratische samenleving en dat ‘het strafrechtelijke optreden als geheel’ niet zo ingrijpend is dat daarvan een ‘chilling effect’ uitgaat op personen die gebruik willen maken van hun recht op vrijheid van meningsuiting en vrijheid van vreedzame vergadering.
87. Door zijn oordeel te baseren op slechts deze overwegingen, heeft het hof zijn arrest ten aanzien van de verenigbaarheid van een bestraffing wegens ‘uitlating 2’ met de artikelen 10 en 11 EVRM niet toereikend gemotiveerd. Dat oordeel is in het licht van deze overwegingen ook niet juist, althans niet begrijpelijk.
88. Dat bepaald gedrag bij wet is strafbaar gesteld, legitimeert op zichzelf niet een bestraffing daarvoor. Indien een doel tot een beperking van artikel 10

en 11 EVRM kan worden aangenomen, is immers het enkele bestaan daarvan onvoldoende om een beperkende maatregel te legitimeren.

89. Het oordeel, dat het strafrechtelijke optreden als geheel niet zo ingrijpend is dat daarvan een ‘*chilling effect*’ uitgaat op personen die gebruik willen maken van hun recht op vrijheid van meningsuiting en vrijheid van vreedzame vergadering, is eveneens onbegrijpelijk en/of ontoereikend gemotiveerd. Dit oordeel heeft het hof gebaseerd op de overweging dat het in deze zaak zal volstaan met het opleggen van een taakstraf ‘van relatief beperkte duur’ en dat de door verzoeker in deze zaak ondergane voorlopige hechtenis is bevolen tegen de achtergrond van een meeromvattende verdenking dan de feiten waarvoor de verdachte is veroordeeld, terwijl de tijd in voorlopige hechtenis ‘relatief beperkt’ is gebleven.
90. Verzoeker heeft echter liefst 18 dagen in voorarrest doorgebracht en is dus van zijn vrijheid beroofd geweest voor een juist relatief *lange* duur: 18 dagen kan in onze rechtsorde niet zonder meer als proportioneel worden geoordeeld waar het gaat om zogeheten uitingsdelicten in connectie met de vrijheid van meningsuiting en/of de vrijheid van betoging (vgl. de analyse van de rechtspraak in B. Roorda, J.G. Brouwer, A.E. Schilder 2021, a.w., p. 126-181; de rechtspraak van nadien laat niet een ander beeld zien). Daar komt bij dat het hof verzoeker bij het opleggen van de taakstraf van 60 uur subsidiair 30 dagen hechtenis heeft bepaald. Aldus zijn ’s hofs oordeel, dat de tijd in voorlopige hechtenis ‘relatief beperkt’ is gebleven en dat de opgelegde taakstraf van ‘relatief beperkte duur’ is, niet zonder meer begrijpelijk.
91. Het hof heeft ook miskend dat het afschrikkende effect van de strafrechtelijke vervolging en bestraffing des te sterker was, aangezien deze handhavingsmaatregelen gericht waren tegen verzoeker, een bekende publieke figuur. De strafzaak en de opgelegde maatregelen hebben ook veel media-aandacht gekregen. Zo kon de strafzaak in eerste aanleg door het publiek zelfs online worden gevolgd (<https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Rotterdam/Nieuws/Paginas/Strafzaak-WillemEngel-op-21-november-via-livestream-te-volgen.aspx>).

92. In zijn beoordeling heeft het hof verder miskend dat in een democratische rechtsstaat politieke ideeën, die de bestaande orde ter discussie stellen en waarvan de verwezenlijking met vreedzame middelen wordt beoogd, de mogelijkheid moeten worden geboden tot uitdrukking te komen, door die ideeën vrij te kunnen uiten en/of door middel van eenmensprotest. Dat klemmt temeer nu verzoeker met ‘uitlating 2’ geen oproep deed tot geweld, haat of onverdraagzaamheid of verwerping van democratische beginselen en het EHRM heeft geoordeeld dat buiten laatstbedoelde gevallen enige maatregel die een inmenging vormt op de vrijheid van expressie en vreedzame vergadering *‘do a disserve ice to democracy and often even endanger it.’* Verzoeker heeft met ‘uitlating 2’ zijn mening, erop neerkomend dat bij omicron infectie een veel betere bescherming biedt dan een injectie, geuit. Hij deed dat in het kader van en als bijdrage aan een ten tijde van die uiting hevig woedend publiek en politiek debat over de bescherming van de gezondheid. Kortom: in een debat van algemeen belang.
93. Dat verzoekers inzichten en/of woorden een – in de ogen van de bestaande orde – minderheidsstandpunt betreffen en/of als schokkend en/of onacceptabel zouden kunnen worden geoordeeld, doet daaraan (*juist*) niet af. Voorts doet daaraan niet af dat de uiting werd gedaan op een mediaplatform, moment en in een vorm die daarvoor door verzoeker geschikt werden geoordeeld. Ook als de door verzoeker gekozen vorm zou worden opgevat als provocatie of overdrijving, of zelfs als (een aanzet tot) *‘civil disobedience’*, komt deze de bescherming toe van het recht op vrijheid van expressie en vreedzame vergadering.
94. In dit verband is verder van belang dat over de uitleg van ‘uitlating 2’ de rechters in eerste aanleg en andere opvatting hadden dan het hof, zodat minst genomen dient te worden vastgesteld dat deze als dubbelzinnig moet worden opgevat. De uitlating bevat in ieder geval niet een gratuite oproep tot het overtreden van de wet. Dat dit het doel was van die oproeping, kan ook niet worden vastgesteld. Waar het hof een dergelijke oproep wel uit de uitlating heeft gedestilleerd, is van belang dat die naar zijn oordeel neerkomt op zeer lichte overtredingen (zo werd bijvoorbeeld het overtreden van de anderhalvemeterafstand bedreigd met een geldboete van slechts maximaal vijfennegentig euro, vgl. artikel 68bis lid 2 [oud] Wet publieke gezondheid), waarvan ook nog eens vele ten tijde

van de uiting niet meer van kracht waren. Aldus behoefde nadere motivering waarom een vervolging wegens overtreding van artikel 131 Sr en/of voorlopige hechtenis voor de duur van 18 dagen en/of het opleggen van een taakstraf van 60 uur, subsidiair 30 dagen noodzakelijk in een democratische samenleving was. Fokkens stelt immers in Noyon Langemeijer Remmelink (artikel 131 Sr, aant. 2) dat artikel 131 Sr geen verschil maakt in strafmaat in verband met de aard of de zwaarte van het feit waartoe opgeruid wordt, maar dat het maximum der straf wel zó is bepaald dat ‘elke daad van opruiing naar haar zwaarte behoorlijk gestraft kan worden.’

95. Een daadwerkelijk effect van verzoekers uitlating op de openbare orde, laat staan een schadelijk effect, kan zich mede gelet op het feit dat vele van de bij of krachtens de Wet publieke gezondheid bepaalde strafbare feiten ten tijde van verzoekers uiting niet van kracht waren, niet of nauwelijks hebben voorgedaan. Het hof heeft ook daarnaar, in het kader van onder meer de proportionaliteitsvraag, ten onrechte geen onderzoek gedaan.
96. Waarom in het licht van het voorgaande een ‘*pressing social need*’ bestond voor het tegen verzoeker inzetten van het strafrecht en waarom die keuze conform de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit was, behoefde nadere motivering. Juist omdat die inzet volgens het EHRM in het bijzonder rechtvaardiging vergt. Dit is temeer het geval omdat bijvoorbeeld – uiteraard zo nodig – het civielrecht had kunnen worden ingezet tot het verzoeker doen stoppen van bepaalde uitingen.
97. In het licht van al het voorgaande is ’s hofs arrest niet begrijpelijk en/of niet toereikend gemotiveerd. In ieder geval ontbreken daarin de vereiste ‘*careful assessment*’ die het hof had moeten maken en de ‘*relevant and sufficient reasons*’ waarop de inbreuk op artikel 10 en 11 EVRM is gebaseerd. Opmerking in dit verband verdient dat het hof ook niet te kennen heeft gegeven ‘alles te hebben afgewogen’ (vgl. HR 19 december 2023, ECLI:NL:HR:2023:1742).
98. Kortom: dat een inbreuk op verzoekers vrijheden zoals beschermd door de artikelen 10 en 11 EVRM, en in het bijzonder verzoekers strafrechtelijke vervolging wegens misdrijf, voorarrest en bestraffing, ‘*necessary in a*

democratic society kan worden geoordeeld, is niet toereikend gemotiveerd.

99. Het arrest kan niet in stand blijven.

Tweede deelklacht

100. 's Hofs oordeel, dat 'uitlating 4' 'bepaald niet' kan worden opgevat als het oproepen tot een vreedzaam protest, geeft blijkt van een onjuiste rechtsopvatting en/of is onbegrijpelijk en/of niet toereikend gemotiveerd.

101. Het hof heeft aan dit oordeel ten grondslag gelegd de achtergrond van 'de wanordelijkheden' tijdens de demonstratie van 21 juni 2020 en 'in het bijzonder' verzoekers woorden 'Het is niet tegen te houden. Bouw in Verzet die komt waarschijnlijk met 500 trekkers dus maak je geen zorgen. We openen de snelwegen als dat moet'.

102. Op de eerste plaats is 's hofs oordeel onverenigbaar met het tenlastegelegde en bewezenverklarde onderdeel van 'uitlating 4', luidend: 'In liefde en geduld. Natuurlijk non violent'. In het licht van de omstandigheid dat verzoeker blijkens de bewezenverklaring expliciet de woorden 'in liefde' en – als nota bene een vanzelfsprekendheid – 'non violent' in zijn uitlating heeft gebruikt, is onbegrijpelijk 's hofs oordeel dat op grond van een (niet tenlastegelegde) context sprake was van een oproep tot niet-vreedzaam protest. Althans noopten deze omstandigheden het hof tot een nadere motivering, die echter ontbreekt.

103. Op de tweede plaats getuigt 's hofs oordeel, dat 'de wanordelijkheden' bij een eerdere demonstratie maken dat verzoeker met 'uitlating 4' niet heeft oproepen tot vreedzaam protest van een onjuiste rechtsopvatting. Althans is dat oordeel onbegrijpelijk en/of niet toereikend gemotiveerd.

104. Het hof heeft, aldus oordelend, miskend dat de toelaatbaarheid van een demonstratie van geval tot geval behoort te worden beoordeeld.

105. Voorts heeft het hof ten onrechte niet nader uitgelegd wat het hier met 'wanordelijkheden' bedoelt. Als het hof voor ogen heeft gestaan dat bij de voorgaande demonstratie sprake was van een '*disruption of ordinary life*',

dan heeft het miskend dat die enkele omstandigheid niet maakt dat aan die demonstratie haar vreedzame karakter kwam te ontvallen. Als het hof heeft bedoeld dat geweldshandelingen plaatsvonden gedurende die vorige demonstratie, is ook dat op zichzelf onvoldoende om te concluderen dat de *organisatoren* van die bijeenkomst gewelddadige intenties hadden. Zelfs als het hof voor ogen heeft gestaan – hetgeen uit het arrest geenszins kan worden afgeleid – dat verzoeker bij die vorige demonstratie gewelddadige intenties had, vormt dat op zichzelf nog steeds geen reden om te concluderen dat hij die intenties ook had bij het doen van ‘uitlating 4’. Daarentegen heeft het hof vastgesteld, en zelfs bewezenverklaard, zoals al gesteld, dat verzoeker ten aanzien van de demonstratie van 28 juni 2020 expliciet heeft benoemd: ‘In liefde en geduld. Natuurlijk non violent’. Daaruit heeft het hof bezwaarlijk anders kunnen afleiden dan dat verzoeker vreedzame intenties had ten aanzien van de demonstratie waartoe hij opriep en daarbij *als vanzelfsprekend* vreedzaamheid beoogde. Dit is temeer het geval nu het hof niet heeft vastgesteld dat verzoeker met die woorden iets anders bedoelde dan een volstrekt vreedzaam protest en in bewijsmiddel 8 als verklaring van verzoeker voor het bewijs heeft gebruikt, voor zover hier van belang: ‘We hebben de omstandigheid dat de eerdere demonstratie uit de hand is gelopen meegenomen.’

106. Op de derde plaats is niet begrijpelijk en/of niet toereikend gemotiveerd ’s hofs oordeel dat in het bijzonder verzoekers woorden ‘Het is niet tegen te houden. Bouw in Verzet die komt waarschijnlijk met 500 trekkers dus maak je geen zorgen. We openen de snelwegen als dat moet’ maken dat sprake is van een oproep tot niet-vreedzaam demonstreren. Een demonstratie met 500 trekkers maakt op zichzelf niet dat daaraan de vreedzaamheid komt te ontvallen. Wat het hof onder het ‘openen van van snelwegen’ heeft verstaan en waarom het in het bijzonder dat als geweld heeft aangemerkt, heeft het in het midden gelaten. Ten onrechte, mede in aanmerking genomen dat in verband met het recht op vreedzame vergadering “*violence*” (...) *typically entails the use by participants of physical force against others that is likely to result in injury or death, or serious damage to property*’.

107. Tot slot is ’s hofs oordeel niet, althans niet zonder meer verenigbaar met de bestuursrechtelijke oordelen over de voorgenomen demonstratie van

28 juni 2020 (zie rechtbank Den Haag 27 juni 2020, ECLI:NL:RBDHA:2020:5865 en rechtbank Den Haag 23 maart 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:2467). Noch de voorzieningenrechter, noch in de bodemprocedure is geoordeeld dat sprake was van het voornemen om een niet-vreedzame demonstratie te houden, terwijl als uitgangspunt heeft te gelden dat aan een besluit van een bestuursorgaan waartegen een met voldoende waarborgen omklede bestuursrechtelijke rechtsgang heeft opengestaan maar niet met succes is gebruikt, in het strafrecht formele rechtskracht toekomt (vgl. HR 12 november 2024, ECLI:NL:HR:2024:1621).

108. Het arrest kan gezien al deze omstandigheden niet in stand blijven.

Derde deelklacht

109. 's Hofs oordeel enerzijds dat 'uitlating 4' 'bepaald niet' kan worden opgevat als het oproepen tot een vreedzaam protest en zijn oordeel anderzijds dat de beperking van verzoekers uitoefening van het recht op vrijheid van vergadering gerechtvaardigd en noodzakelijk was, maakt zijn arrest innerlijk tegenstrijdig en derhalve onbegrijpelijk, althans niet toereikend gemotiveerd.

110. Het oordeel, dat 'uitlating 4' niet een oproep betreft tot vreedzaam protest, impliceert dat deze uitlating niet onder de bescherming van artikel 11 EVRM valt, zodat een inmenging met het recht op vreedzame vergadering niet dient te worden getoetst aan de eisen van artikel 11 lid 2 EVRM. 's Hofs onderzoek en beoordeling conform artikel 11 lid 2 EVRM over de noodzaak van de inmenging met dit recht duidt er evenwel op dat het hof verzoekers uitlating wel degelijk onder het recht op vreedzame vergadering heeft gebracht.

111. Die oordelen zijn met elkaar onverenigbaar. Derhalve is 's hofs arrest onbegrijpelijk. Ook is het dientengevolge niet toereikend gemotiveerd.

112. Het kan niet in stand blijven.

Vierde deelklacht

113. 's Hofs oordeel, dat verzoeker 'dusdanig laakbaar gedrag heeft vertoond dat daartegen strafrechtelijk optreden geboden was', getuigt van een onjuiste rechtsopvatting en/of is onbegrijpelijk althans niet toereikend gemotiveerd.
114. Kennelijk heeft het hof de term 'laakbaar' gebruikt als vertaling van de Engelse term '*reprehensible*', in de betekenis die daaraan wordt gegeven in de rechtspraak van Uw Raad en het EHRM over artikel 11 EVRM.
115. Volgens Uw Raad en het EHRM kan een persoon die deelneemt aan een vreedzame demonstratie worden onderworpen aan de dreiging van een straf of maatregel als die persoon zelf een '*reprehensible act*' pleegt *tijdens* de demonstratie. Wat als '*reprehensible*' gedrag kan worden aangemerkt, wordt volgens het EHRM bepaald door '*the extend of the disruption of ordinary life*' die de desbetreffende demonstratie veroorzaakt.
116. In dit licht bezien heeft het hof aan het begrip 'laakbaar' een betekenis gegeven die onverenigbaar is met de rechtspraak van Uw Raad en het EHRM. Immers speelt de vraag, of sprake is van laakbaar gedrag, eerst jegens personen die daadwerkelijk in een vergadering in de zin van artikel 11 EVRM hebben geparticipeerd. Verzoekers zaak betreft niet een dergelijke participatie. Dat kan uit 's hofs arrest ook niet worden afgeleid. Aldus heeft het hof blijkgegeven van een onjuiste rechtsopvatting. Het oordeel is ook onbegrijpelijk. Althans is het arrest niet toereikend met redenen omkleed.
117. Daarom kan het niet in stand blijven.
118. Voor zover het hof aan zijn oordeel, dat verzoeker 'dusdanig laakbaar gedrag heeft vertoond dat daartegen strafrechtelijk optreden geboden was' ten grondslag heeft gelegd dat 'uitlating 4' niet kan worden opgevat als het oproepen tot een vreedzaam protest, geeft dat oordeel blijk van een onjuiste rechtsopvatting en/of is onbegrijpelijk en/of ontoereikend gemotiveerd, op de gronden zoals aangevoerd onder de derde deelklacht (zie dit middel, kantlijnnummers 109-112).

119. Ook daarom kan het arrest niet in stand blijven.

Vijfde deelklacht

120. 's Hofs oordeel, dat de beperking van verzoekers recht op vrije meningsuiting en recht op vrijheid van vergadering 'gerechtvaardigd en noodzakelijk' was (en/of dat tegen 'uitlating 4' strafrechtelijk optreden geboden was'), is onbegrijpelijk, althans niet toereikend gemotiveerd.

121. Voor zover het hof heeft bedoeld aan dit oordeel ten grondslag te leggen zijn overwegingen – kort gezegd – dat het verbod om op 28 juni 2020 in Den Haag te mogen demonstreren mede was ingegeven door de risico's van verspreiding van het coronavirus en dat er, gelet op de destijds bestaande covidpandemie en de daarmee gepaard gaande onzekerheden over het verloop en de gevolgen daarvan, een '*pressing social need*' was voor het opleggen van beperkingen ten aanzien van de uit de artikelen 10 en 11 EVRM voortvloeiende vrijheden, is dat oordeel onbegrijpelijk en/of niet toereikend gemotiveerd. Deze overwegingen hebben immers enkel betrekking op het besluit van het openbaar bestuur om de demonstratie te verbieden. Deze overwegingen zijn dus niet redengevend voor de beperking, door de inzet van strafrechtelijke maatregelen, van verzoekers 'uitlating 4'. Ook 's hofs overweging 'Reeds daarom slaagt het verweer van de verdachte niet; de bescherming van de gezondheid rechtvaardigde dat niet gedemonstreerd mocht worden, ook al zou dat (of de oproep daartoe) vreedzaam zijn', zegt niets over de noodzaak tot beperking van 'uitlating 4'.

122. Voor zover het hof met dit oordeel (impliciet) heeft bedoeld te oordelen dat er een noodzaak was tot strafrechtelijk optreden tegen verzoekers oproepen reeds wegens het bestaan van een '*unlawful situation*' (te weten het door het openbaar bestuur gegeven verbod om de demonstreren) is dat oordeel onbegrijpelijk en/of niet toereikend gemotiveerd. Ook in bijvoorbeeld EHRM *Elvira Dmitriyeva/Rusland* was immers sprake van het oproepen tot participatie in een verboden demonstratie.

123. Voor zover het hof (impliciet) heeft bedoeld te oordelen dat mede op grond van het bestaan van de covidpandemie er een noodzaak was tot het beperken van verzoekers recht op vrijheid van meningsuiting en

vreedzame vergadering, is dat oordeel niet begrijpelijk, althans niet toereikend gemotiveerd. Crisissituaties, waaronder noodsituaties op het gebied van de volksgezondheid, mogen immers naar internationaal-rechtelijk inzicht niet worden gebruikt als voorwendsel voor het opleggen van onnodige beperkingen van burgerlijke vrijheden, terwijl de Raad van Europa reeds op 7 april 2020 in verband met de coronapandemie erop wees dat *‘harsh criminal sanctions give rise to concern and must be subject to a strict scrutiny. Exceptional situations should not lead to overstatement of criminal means. A fair balance between the compulsion and prevention is the most appropriate, if not the only way, to comply with the Convention proportionality requirement.’*

124. Het hof heeft miskend dat verzoeker met ‘uitlating 4’ geen oproep deed tot geweld, haat of onverdraagzaamheid of verwerping van democratische beginselen, alsook dat volgens het EHRM buiten deze gevallen enige maatregel die een inmenging vormt op de vrijheid van vreedzame vergadering en van expressie *‘do a disserve ice to democracy and often even endanger it.’*
125. Dat klemmt temeer omdat het EHRM een zekere mate van tolerantie verlangt ten aanzien van *‘unlawful’* demonstraties wanneer deze vreedzaam zijn. Uit zijn bewijsvoering heeft het hof niet anders kunnen afleiden dan dat verzoekers oproepen *‘did not contain any calls to commit violent, disorderly or otherwise unlawful acts during the public event.’*
126. In dit licht reeds is onbegrijpelijk dat de beperking van verzoekers recht op vrije meningsuiting en recht op vrijheid van vergadering ‘gerechtvaardigd en noodzakelijk’ was.
127. Het arrest kan daarom reeds niet in stand blijven.
128. Dat kan evenmin gelet op het volgende.
129. Verzoeker heeft aangevoerd dat hij, na het voeren van een spoedprocedure, waarin de voorzieningenrechter oordeelde dat het verbod van de demonstratie in Den Haag op 28 juni 2020 van kracht bleef, publiekelijk heeft opgeroepen om op 28 juni 2020 niet te komen demonstreren.

130. Daaraan heeft het hof in zijn arrest ten onrechte geen enkele aandacht besteed. Terwijl de zaak met betrekking tot ‘uitlating 4’ er in dit licht slechts op neerkomt dat verzoeker, ook na een door het openbaar bestuur opgelegd doch door hem bij de onafhankelijke rechter aangevochten verbod, zijn demonstratie openlijk is blijven promoten, terwijl hij onmiddellijk na het rechterlijk oordeel, waarmee het verbod in stand bleef, in het openbaar heeft opgeroepen gehoor te geven aan dat verbod. Die laatstbedoelde oproep is, naar hetgeen verzoeker heeft aangevoerd, gepubliceerd op (in ieder geval) nos.nl en had mitsdien een zeer groot bereik. Hierbij dient ook te worden betrokken dat Viruswaarheid de demonstratie volgens de wet door middel van een kennisgeving aan de burgemeester had kenbaar gemaakt en dus het openbaar bestuur in staat had gesteld haar voornemen effectief te beoordelen.
131. Aangezien ‘*publicizing of an assembly*’ een integraal onderdeel is van de beoefening van het recht van vrijheid van meningsuiting en vreedzame vergadering, dat door de autoriteiten behoort te worden gefaciliteerd en beschermd (ook indien dergelijke activiteiten online plaatsvinden), is ’s hofs oordeel, dat strafrechtelijk optreden ‘geboden’ was en/of noodzakelijk was in een democratische samenleving niet begrijpelijk, terwijl dat oordeel ook niet toereikend is gemotiveerd.
132. De zaak met betrekking tot ‘uitlating 4’ betreft immers – terwijl het internationaal recht noopt tot het faciliteren en beschermen van het recht op vreedzame vergadering – het met strafrechtelijke maatregelen ingrijpen in ‘*publicizing of an assembly*’ nog voordat een onafhankelijke rechter had geoordeeld over de rechtmatigheid van het door de publieke autoriteiten opgelegde demonstratieverbod. Aldus was sprake van preventief ingrijpen in verzoekers legitieme (want door de artikelen 10 en 11 EVRM en 19 en 21 IVBPR beschermde) activiteiten. Dat deze activiteiten mede als (aanzet tot) ‘*civil disobedience*’ of als provocatie zouden kunnen worden aangemerkt, doet daaraan niet af. Waarom voor dit ingrijpen een ‘*pressing social need*’ bestond, dit ingrijpen proportioneel was en overigens ‘*necessary in a democratic society*’ was, heeft het hof ten onrechte niet uitgelegd.

133. Dat klemt nog meer omdat dat verzoeker zijn publiek in ‘uitlating 4’ eerlijk heeft voorgelicht over het ontbreken van toestemming van de autoriteiten om te demonstreren en hij er ten tijde van zijn uitlatingen rekening mee kon en mocht houden dat de voorzieningenrechter hem c.q. Viruswaarheid in het gelijk zou stellen. Een algeheel verbod tot demonstreren is immers een laatste redmiddel. De voorzieningenrechter onderzoekt doorgaans de mogelijkheden en voorwaarden waaronder een demonstratie alsnog doorgang kan vinden, vanuit de eis dat de autoriteiten minder ingrijpende maatregelen in overweging moeten nemen alvorens te weigeren een bijeenkomst toe te staan, gezien vanuit de plicht tot het zoveel als mogelijk faciliteren van een bijeenkomst. Gezien de urgentie van het nemen van passende maatregelen om het hoofd te bieden aan de dreiging die corona in de beginfase van de pandemie vormde, was het niet ondenkbaar dat de uitvoerende macht op te voorzichtige en/of te lichtvaardige gronden had geoordeeld tot een verbod en in welke omstandigheden een onafhankelijke en doeltreffende rechterlijke toetsing van het door verbod des te belangrijker was. Dat het bestuur mogelijk te lichtvaardig tot een verbod was gekomen wordt benadrukt door het feit dat alle 10 door Viruswaarheid aangemelde demonstraties in verschillende steden werden verboden, zoals hij in hoger beroep heeft aangevoerd. Ter zitting in hoger beroep heeft verzoeker voorts aangevoerd dat in dezelfde maand als waarin hij zijn demonstratie wilde houden op de Dam in Amsterdam een demonstratie van 2000-3000 personen werd toegestaan en dat daarbij de zogeheten anderhalvemeterregel niet werd gehandhaafd. Tot slot is van belang dat op het moment van verzoekers uitlatingen de in maart 2020 landelijk geïntroduceerde coronamaatregelen per 11 mei, 1, 8 en 11 juni 2020 werden versoepeld, terwijl per 1 juli 2020 een nog verdere versoepeling op stapel stond. Die laatste hield in: ‘Geen limiet voor het aantal personen dat binnen of buiten bij elkaar komt. Wel 1,5 meter afstand. Kinderen tot 12 jaar hoeven onderling en tot volwassenen geen afstand meer te houden. Jongeren tot 18 jaar hoeven onderling geen afstand meer te houden, maar wel bij volwassenen’ (zie <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/tijddijn-van-coronamaatregelen-2020>). Het hof heeft aan al deze omstandigheden in zijn beoordeling ten onrechte geen aandacht besteed.
134. Verzoeker heeft al met al slechts, alvorens hij het beoefenen van zijn recht tot ‘*publicizing*’ staakte, de wettelijke rechtsgang gevolgd en een

onafhankelijke rechterlijke toetsing afgewacht. Dat hij onmiddellijk na de rechterlijke uitspraak ondubbelzinnig in media met een zeer groot bereik het publiek opriep het verbod te respecteren, indiceert diens intenties zijn recht tot '*publicizing*' slechts te hebben willen beoefenen totdat definitief vaststond dat het verbod rechtens stand zou houden.

135. Het hof heeft dit alles miskend.
136. Bij dit alles komt ook nog dat verzoeker heeft aangevoerd dat eerst anderhalf jaar na 'uitlating 4' hiervan 'een strafzaak is gemaakt', zonder dat hiervoor tegen hem aangifte was gedaan. Ook aan die omstandigheid heeft het hof in zijn arrest ten onrechte geen aandacht besteed. Waarom anderhalf jaar na het doen van 'uitlating 4' de inzet van het strafrecht 'geboden' was en voldoet aan de eisen van proportionaliteit en subsidairiteit, alsook tot die inzet een '*pressing social need*' bestond, kan uit het arrest ten onrechte niet worden afgeleid. Dat klemmt temeer, nu juist het inzetten van strafrechtelijke maatregelen bijzondere rechtvaardiging eist. Waarom bijvoorbeeld – uiteraard zo nodig – niet, in plaats van het strafrecht, het civielrecht had kunnen worden ingezet tot het verzoeker doen stoppen van bepaalde uitingen, zeker anderhalf jaar na dato, vereist een nadere motivering, die in het arrest evenwel ontbreekt.
137. Een daadwerkelijk effect van verzoekers 'uitlating 4' op de openbare orde, laat staan een schadelijk effect, kan zich, mede gelet op verzoekers oproep om gehoor te geven aan het opgelegde verbod, niet of nauwelijks hebben voorgedaan. Het hof heeft daar ten onrechte geen onderzoek naar gedaan. Verzoeker heeft aangevoerd dat de politiechef in Den Haag op 28 juni 2020 'blij' was dat veel mensen gehoor hebben gegeven aan zijn (verzoekers) oproep om niet naar het Malieveld te komen en dat slechts 37 mensen werden gearresteerd 'omdat ze niet wilden vertrekken'. Maar ook aan deze omstandigheid heeft het hof in zijn arrest geen enkele aandacht besteed.
138. Bij de beoordeling van het oordeel van het hof, dat de beperking van verzoekers recht op vrije meningsuiting en het recht op vrijheid van vergadering 'gerechtvaardigd en noodzakelijk' was en/of strafrechtelijk optreden geboden was, is voorts van belang 's hofs vaststelling dat de opruiing in abstracto slechts zag op het begaan van overtredingen. Ofwel

van strafbare feiten van (zeer) geringe ernst. In het licht van de gedachte dat elke daad van opruiing naar haar zwaarte behoorlijk gestraft kan (en derhalve kennelijk: behoort te) worden, is niet begrijpelijk 's hofs oordeel dat het strafrechtelijke optreden als geheel – waaronder verzoekers bestraffing – niet zo ingrijpend is dat daarvan een '*chilling effect*' uitgaat, is in dit licht – alsook in het licht van het in dit middel onder de eerste deklacht aangevoerde onder kantlijnummers 89-91 (waarvan de inhoud als hier herhaald dient te worden beschouwd) niet zonder meer begrijpelijk.

139. Gezien het vorengaande is 's hofs arrest niet begrijpelijk en/of niet toereikend gemotiveerd. De vereiste '*careful assessment*' waartoe het hof was gehouden ontbreekt daarin. '*Very strong reasons*' die de beperking van verzoekers uitlating rechtvaardigen, zijn in 's hofs arrest niet opgenomen en kunnen daaruit ook niet worden afgeleid. Niet is sprake van de opgaaf van '*relevant and sufficient reasons*' waarop het oordeel over de noodzaak van de inbreuk op de artikelen 10 en 11 EVRM is gebaseerd.

140. Dat een inbreuk op verzoekers vrijheden zoals beschermd door de artikelen 10 en 11 EVRM '*necessary in a democratic society*' was, in het bijzonder verzoekers strafrechtelijke vervolging wegens misdrijf, voorarrest en bestraffing, is kortom niet toereikend gemotiveerd.

141. Het arrest kan niet in stand blijven.

Deze schriftuur wordt ondertekend en ingediend door mr. W.H. Jebbink, advocaat, kantoorhoudende te Amsterdam aan het Singel 362, die bij dezen verklaart tot deze ondertekening en indiening bepaaldelijk te zijn gevolmachtigd door verzoeker in cassatie.

Amsterdam, 12 augustus 2025,

W.H. Jebbink

